

Filmski ukusi i korisničke preferencije

Pustaj, Antonella

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:044825>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Diplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Antonella Pustaj

Filmski ukusi i korisničke preferencije

Diplomski rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Diplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Filmski ukus i korisničke preferencije

Diplomski rad

Student/ica:

Antonella Pustaj

Mentor/ica:

dr. sc. Josip Ćirić

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Antonella Pustaj**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Filmski ukus i korisničke preferencije** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. listopada 2020.

Sažetak

Film ima umjetnički, društveni, kulturni i obrazovni značaj, osim toga ima i didaktičku funkciju koja nas poučava karakteristikama i vrijednostima koje su jedinstvene za svaku kulturu. S druge strane, pripovjedna forma filma obogaćuje maštu gledatelja koja potiče i razvija kreativnost te sposobnost percepcije i zaključivanja. Ovim se radom želi ukazati na to da je film važan medij te da bi knjižnice trebale posvetiti više pažnje filmskoj zbirci. Cilj je ovoga istraživanja istražiti filmski ukus i korisničke preferencije vezane za gledanje i posudbu filmske građe te utječe li knjižnica na izgradnju korisničkog filmskog ukusa. Svrha je ovoga rada dobiti uvid u korisničke navike kada je u pitanju filmska građa i odrednice filmskoga ukusa. Istraživanje se provelo anketiranjem. Uzorak čine korisnici odjela multimedije u Gradskoj knjižnici Zadar te studenti sveučilišta u Zadru i Puli. Rezultati ovoga istraživanja moći se koristiti za daljnja planiranja poboljšanja poslovanja knjižnice, važno je dobiti uvid u korisničke potrebe te kako pridonijeti kvaliteti filmskoga ukusa, vidjeti što se može napraviti po pitanju nabave rijetkih, ali kvalitetnih filmskih naslova.

Ključne riječi: film, kinematografija, filmska publika, filmski interesi, filmski ukus, filmska zbirka

Sadržaj

Uvod.....	1
Povijest filma.....	2
Vrijednost filma.....	4
Filmska industrija i vrijednosni iskazi.....	6
Zašto volimo film?	8
Filmske zbirke	11
Korisnici filmskih zbirki.....	13
Filmski mrežni portali	14
Važnost filma u obrazovanju.....	18
Programi filmskog obrazovanja u knjižnicama.....	19
Rasprave o kanonu.....	22
Kulturalna raznolikost / zanemarena kinematografija	23
Prijedlog: virtualna filmska zbirka za sve korisnike knjižnice.....	25
Metodologija.....	27
Mjerni instrument	27
Rezultati i rasprava.....	29
Zaključak	36
Prilog: Anketni upitnik.....	37
Literatura.....	43

Uvod

„Filmski je univerzum velik, uzbudljiv i raznovrstan. On je tu, pred nama, i čeka da ga istražimo.“- Pavičić

Velik broj korisnika knjižnica osim što posuđuje knjige, u knjižnicama posuđuje i filmove. Iz iskustva, pa i istraživanja znamo da postoji veliki interes za ovu vrstu građe. Ovim se radom želi ukazati na važnost filma kao medija, te da bi knjižnice trebale posvetiti više pažnje filmskoj zbirci.

Početak filmskoga medija bilježi se krajem 19. stoljeća, i svoj napredak razvijao je paralelno s drugim tehnološkim probojima. Pojavom je kinodvorana u Engleskoj prvotno naziv za kinodvorane bio „bioscope“ jer su predočavali zbiljske pokrete životnih oblika (od grčkog *bios*, oblik života i *scopos*, gledati).¹ McLuhan film smatra „medijem pomoću kojega stvarni svijet namotavamo na kalem kako bismo ga razmotali kao čarobni sag mašte, spektakularan spoj stare mehaničke tehnologije i novog električnog svijeta.“² Film prema tome predstavlja realizaciju srednjovjekovnoga shvaćanja promjene u vidu zabavne iluzije. U samome je početku filmski značaj proizlazio iz zabavnoga karaktera, no s vremenom se film profilirao kao iznimno važno kulturno dobro i tako postaje jednom od najcjenjenijih umjetnosti. Film je postao neizostavan čimbenik u kulturnome, socijalnome i psihološkome životu pojedinaca.

Vrlo je važno istaknuti njegovu obrazovnu značajku koja nas uči određenim vrijednostima, koje su jedinstvene za svaku kulturu. Uzmemo li u obzir činjenicu da se broj interakcija među pripadnicima različitih kultura uvelike povećao, izrazito se javlja potreba za znanjem i unaprjeđivanjem vještina pojedinaca s ciljem izbjegavanja potencijalnih nesporazuma i konflikata pri međukulturalnim susretima. Naime, u takvim je odnosima naglasak na odgojnim ciljevima poput razvijanja empatije, tolerancije i prihvaćanje drugih pojedinaca. Iz toga se jasno nazire potreba za populariziranjem filmova iz različitih kultura, a ulogu u promicanju takvih vrijednosti čini upravo tehnologija koja pojedincu daje mogućnost pristupa jedinstvenim i realnim kulturnim iskustvima. U konačnici pripovjedna forma filma produbljuje maštu gledatelja koja potiče i razvija kreativnost te sposobnost percepcije i zaključivanja. Krešimir Mikić u svojoj knjizi *Film u nastavi medijske kulture* napominje da se

---

¹McLuhan M., Razumijevanje medija, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2008., str. 251.

²Isto, str. 251.

u filmu koriste specifični filmski postupci koje je neophodno poznavati te da je film s jedne strane dio tržišne razmjene kao proizvod složene filmske industrije, a s druge je strane umjetnička realizacija koja je rezultat ljudske maštovitosti i talentiranosti.³

Film je kompleksno područje jer on istovremeno obuhvaća osobni doživljaj, društveni fenomen, kulturni i gospodarski, može biti namijenjen eliti i široj populaciji, zahtjevan i zabavan... Film pripada tradicionalnim masovnim medijima i s obzirom na to da se oslanja na naše životno iskustvo, spoznajno je vrlo pristupačan široj publici koja će iako nije obrazovana za gledanje prepoznati filmske prizore jer oni proizlaze iz našega životnoga iskustva. S razvojem novih komunikacijskih tehnologija, posebice interneta, događa se bitan preokret pa se tako krug sužava i publiku čine manje grupe i pojedinci. Film gledateljima nudi relaksaciju i ulazak u jedan drukčiji svijet koji odstupa od svakodnevice. Poznati francuski pisac Jean Cassou ističe o filmu:

„Pojava filma je najznačajniji događaj u umjetnosti našeg vremena, film je izazvao nezapamćeni potres u našoj duhovnoj ekonomiji, u toj unutrašnjoj administraciji koja vodi računa o našim potrebama i raspoređuje naše funkcije. Film je apsorbirao cjelokupnu našu maštu, našu potrebu za maštanjem, našu sposobnost da sebi dočaramo slike... Film je taj koji nam dočarava zvučne slike, pune značenja i sugestivne, priče pune realnosti, poezije, strasti života.“⁴

Film kroz godine sve očiglednije osvaja mase i svoje pravo mjesto u akademijama i školama. Možemo se složiti da danas više ne može biti ozbiljnoga razgovora o kulturi i umjetnosti zaobilazimo li film. U ovome radu nastojat će se prikazati funkcija i vrijednost filma, važnost kulturalne raznolikosti te kako pridonijeti bolje korisničkom iskustvu. Prikazat će se i rezultati istraživanja u kojemu su ispitani interesi i percepcija korisnika.

Povijest filma

U XI. se stoljeću pojavljuje riječ *film* koja u samim počecima znači opna, kožica, (staroengl. *fylmen*).⁵ Zatim, sredinom 19. stoljeća paralelno s razvitkom fotografije dobiva drugačije značenje kad ju je navodno „Englez John Thornthwaite prvi puta upotrijebio za naziv fotografskih materijala u svome priručniku, odnosno u značenju savitljive vrpce s prevlakom osjetljivom na svjetlost.“⁶ Tek krajem 19. stoljeća riječ *film* dobiva značenje koje

---

³Mikić K., Film u nastavi medijske kulture, Educa, Zagreb, 2001., str. 10.

⁴Črnja Z., Filmska umjetnost: priručnik za filmski odgoj, Školska knjiga, Zagreb, 1962., str. 19.

⁵Film. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=19597> (13.5.2020.)

⁶Isto

nam je danas svima poznato. Naime, značenje riječi *film* od 1896. godine pa sve do danas se odnosi na filmsko djelo, filmsku produkciju te cjelokupnu filmsku umjetnost. Hrvatski je naziv za film *slikopis* i on predstavlja vizualnu projekciju u pokretu koja može imati svoje osvjetljenje, boju, zvuk, kut snimanja...

Belgijanac Étienne-Gaspar Robertson tvorac je uređaja koji se nazvao phantaskop, a izumio ga je oko 1800. godine.⁷ Robertson je „svoje snimke prikazivao kao stražnju projekciju, a gledatelje je iznenadio pokretom koji je postignut tako da je projekcijski aparat udaljavao ili približavao platnu i tako ostavljao dojam uvećane ili umanjene slike.“⁸ S obzirom na to da trik publici nije bio poznat, vrlo je brzo prozvan virtuozom fantastičnih projekcija. Treba uzeti u obzir da je Robertson jedan od prvih koji je sliku popratio tonom i održao mnoge uspješne projekcije u Parizu, Beču, Petersburgu. Nadalje, 1874. godine francuski je astronom Pierre Janssen kreirao fotografski revolver koji je imao mogućnost na jednoj fotografskoj ploči snimati 48 snimaka u nizu.⁹ Zatim, šest godina prije braće Lumière, Louis Aimé Augustin Le Prince izumio je prvu filmsku kameru. 1888. godine Thomas Alva Edison prijavljuje uređaj kinetoskop, prvi u povijesti filma poznati projektor, čiji je izumitelj William Dickson. Osim braće Lumière, za filmsku je umjetnost važan i Max Skladanowsky koji je s kamerom koju je sam konstruirao snimio prvi film i projicirao ga već 1.11.1895. u berlinskom Zimskom vrtu, pomoću uređaja bioskopa koji je također sam konstruirao.¹⁰

Prvi filmovi javljaju se s braćom Louis i Auguste Lumière 1895. godine. U Parizu su izazvali oduševljenje Parižana izumom kinematografa pomoću kojega su održali svoju prvu filmsku projekciju na svijetu koja je trajala svega nekoliko minuta.¹¹ Zanimljivo je spomenuti da braća Lumière na samome početku nisu naslutili epohalnosti i vrijednost svoga pronalaska, a to se može zaključiti iz toga što kada im je Georges Melies, budući otac modernoga filma, nakon što je prisustvovao njihovoj prvoj filmskoj projekciji, zamolio Lumièra da mu proda kinematograf, on mu je na to odgovorio: „To bi za vas bila propast. To se može neko vrijeme iskorištavati kao znanstvena zanimljivost, ali izvan toga nema nikakve trgovačke budućnosti.“¹² Međutim, ubrzo se Lumière uvjerio u suprotno, a film je osobito među srednjim slojevima pučanstva i radništvom postao iznimno popularan. Na početku su

---

⁷Mikić K., Film u nastavi medijske kulture, Educa, Zagreb, 2001., str. 129.

⁸Isto, str. 129.

⁹Isto, str. 129.

¹⁰Isto, str. 130.

¹¹Kino Valli: Što je film? URL: <https://www.kinovalli.net/sto-je-film> (13.5.2020.)

¹²Trstenjak A., Filmski utjecaji i nefilmski imperativi, *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 28. No. 1., 1973., URL: <https://hrcak.srce.hr/58383> str. 6 (13.5.2020.)

braća Lumière i Méliès snimali prizore kao da se odvijaju u kazalištu, snimali su obiteljske filmove iz svakodnevnoga života, kamera je bila statična i sve se snimalo iz iste udaljenosti i istoga kuta. U to su vrijeme filmovi izgledali poput kazališne predstave. Nadalje, kada se film oslobodio statičnosti, postao je izražajnim sredstvom, a za to se zasluga pripisuje Davidu Warku Griffithu. Griffith je „razvio povezivanje kadrova montažom u svrhu pričanja filmske priče.“¹³

Film se razvijao usporedno s razvojem tehnologije i tako s vremenom dobio ton, zatim boju, dok je današnja tehnologija toliko razvijena da omogućuje vrlo jasnu, realnu i životopisnu sliku koja gledateljima daje osjećaj kao da su zakoračili u film. Riccioto Canudo, smatra se prvim filmskim teoretičarom i jedan je od prvih koji je shvatio mogućnosti, domet i važnost filmskoga medija. U svojem radu *Manifest sedam umjetnosti (Le Manifeste desseptarts, 1911)*, navodi da film sjedinjuje šest "tradicionalnih" umjetnosti, te uvodi ideju filma kao "sedme umjetnosti".

Važno je istaknuti i značajnost uloge tehnike bez koje je filmsko djelo neostvarivo. Kako ističe Krešimir Mikić, film je rođen u krilu tehnike.¹⁴ Sveze tehnike i umjetnosti se jasno mogu uočiti upravo na primjeru filma. Film kao umjetnički izraz mogao se pojaviti tek s većom razinom znanstveno-tehnološkoga napretka. Sukladno tomu, Mikić navodi da „svaki tehnički izum u kinematografiji prije ili kasnije uzrokuje i promjene na umjetničko-izražajnom planu.“¹⁵ Naposljetku, budućnost filma iznimno ovisi o razvoju novih tehnologija čiji je potencijal izniman, a konačni doseg teško zamisliv.

U samim je počecima film svoju popularnost ostvario u posebnim prostorima za projiciranje – kinima, dok je s vremenom postao gotovo neizbježan dio svakoga kućanstva na legalnim nosačima slike i zvuka (video kazete, DVD...). Poseban je ugled stekao putem raznih kritika, komentara i ostaloga tekstualnoga sadržaja napisanoga o filmskoj umjetnosti.

Vrijednost filma

Filmsku umjetnost sačinjavaju različite umjetnosti te ih ista mehanički reproducira, a svojim specifičnim izražajnim sredstvima nadograđuje. Prema tome, „film je od kazališta posudio književni predložak (filmski scenarij), fabularnu strukturu, scenografiju i glumu, od opere i baleta preuzeo je pokret i glazbu, a od književnosti tehniku naracije.“¹⁶ Filmskom građom

---

¹³Mikić K., Film u nastavi medijske kulture, Educa, Zagreb, 2001., str. 25.

¹⁴Isto, str. 16.

¹⁵Isto, str. 16.

¹⁶Šuran, Fulvio. Glazba i medij s posebnim osvrtom na film, URL: <https://hrcak.srce.hr/114450> str. 11. (13.4.2020.)

nazivamo sve ono što kamera snima, a izražajnim sredstvima filma nazivamo način na koji kamera snima filmsku građu. Filmskom se umjetnošću „prenose određeni stavovi i svjetonazori koji se izražavaju izražajnim sredstvima filma.“¹⁷

Petrić napominje, da iako je film izuzetno sredstvo za prenošenje ideja, ipak da bi izvjesna misao imala utjecaj, neophodno je da i sama publika bude na određenom intelektualnom nivou da bi bila u mogućnosti shvatiti filozofsku misao filma i metaforičnost svakoga pojedinoga kadra.¹⁸ Također, Petrić upozorava i na to da: „Film ne utječe samo na psihu čovjeka i na njegove društvene postupke, već i na njegov pogled na svijet, stvarnost koja ga okružuje, na snove, na imaginarno i fantastično, na religiju, politiku, smrt, smisao postojanja.“¹⁹ S obzirom na to da čovjek najveći dio doživljava vanjskoga svijeta usvaja vizualno, film je medij koji mu pruža autentičnu sliku koja se kreće, zvuči i čuje poput stvarnoga života. Takva autentična slika predstavlja značajan utjecaj na publiku koja je obuzeta doživljajem filmske iluzije. Nadalje, utjecaj filma kao takav urezuje se u podsvijest pojedinca odražavajući se u svim vidovima ljudskoga života.²⁰ Budući da percipiranje filma ostavlja na pojedinca popriličan emocionalni utisak, on pritom nesvjesno djeluje na njegov način razmišljanja, ophođenja i shvaćanja života. U konačnici, upravo zbog toga mnogi pedagozi, sociolozi i političari posvećuju veliku pažnju i zahtijevaju da se vodi računa o tome što se i za koga prikazuje u kinematografima.²¹ Doduše, valja napomenuti kako je intenzitet utjecaja filma na ponašanje predmet empirijskih istraživanja u koja ovdje nećemo ulaziti.

Danas film, kao umjetnost, ima estetsku, idejnu, odgojnu i kulturnu ulogu, međutim i dalje u obrazovanju mladih nije ostvario odgovarajuće mjesto. Uzmemo li u obzir činjenicu da su televizijski programi i film najprisutniji u svakodnevnom životu djece, jasno je da je potrebno više pažnje posvetiti medijskoj kulturi. Film djeci pruža mogućnost istraživanja, upoznavanja i davanja odgovora na još neistraženi svijet odraslih. Kako Krešimir Mikić navodi: „dijete gleda i uči neke od mogućih ishoda situacije, preispituje se i razmišlja kako bi ono postupilo na mjestu junaka filma.“²² Također ističe obrazovnu ulogu filma kojom „dijete može mnogo naučiti o nekoj stranoj ili vlastitoj zemlji, ljudima, običajima, upoznati

---

¹⁷Mikić, K. Film u nastavi medijske kulture. Zagreb: Educa, 2001. Str. 15-27.

¹⁸Trsenjak A., Filmski utjecaji i nefilmski imperativi, *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 28. No. 1., 1973., URL: <https://hrcak.srce.hr/58383> str. 5. (13.5.2020.)

¹⁹Isto, str. 5.

²⁰Isto, str. 5.

²¹Isto, str. 5.

²²Mikić, K. Film u nastavi medijske kulture. Zagreb: Educa, 2001. Str. 208.

neke teorije, ideje, pokrete, religije, povijesne događaje, legende...²³ Osim toga, film razvija toleranciju i empatiju te se poistovjećivanjem s glavnim likovima u filmu bolje mogu razumjeti postupci drugih ljudi. Mikić također ističe da: „gledanjem filmova dijete potpuno nesvjesno razvija i određene misaone sposobnosti kao što su percepcija ili opažanje, koncentracija i vizualna memorija. Osim toga razvija i ostale oblike mišljenja: apstrakciju, indukciju, dedukciju, analizu i sintezu.“²⁴ Neupitno je da film ima utjecaj na oblikovanje ukusa, osim toga i na odgojne i etičke osobine svake, a posebice mlade ličnosti. Stoga, za film je potreban odgoj i edukacija kao i za ostala područja umjetnosti. Ono što Mikić posebno naglašava je da se „treba držati principa usmjeravanja, a ne zabranjivanja.“²⁵ Ovim se radom želi posebno istaknuti važnost filmskog odgoja od djetinjstva jer da bi se razumio film i njegove temeljne vrijednosti potrebno je pružiti filmski odgoj pomoću kojega će danas mladi gledatelj, a sutra odrastao čovjek imati znanje s kojim će moći razlikovati istinsko umjetničko djelo od manje vrijednih djela.

Film, poput glazbe i mode, oblikuje kulturu i stil življenja, posebice mladih. Osim toga, film zadovoljava različite vrste očekivanja i potreba. Pritom ima važnu ulogu u važnim funkcijama koje utječu na svakoga pojedinca, poput: „relaksacije, uzbuđenje i pustolovina, agresija i napetost, akcija, informativnost, poticaj za konverzaciju, opuštenost i raspoloženost.“²⁶

Filmska industrija i vrijednosni iskazi

Zanimljivo je spomenuti kako je Lenjin, ideolog socijalističke revolucije i političar, prvi uvidio i iskoristio ideju filma kao političke propagande, shvativši da ima ogroman i neposredan utjecaj na mase. Time se ukazuje na to koliko je zapravo velika odgovornost onih koji se bave proizvodnjom i distribucijom tako moćnog medija kao što je film. U pitanje dolazi veliko iskušenje – s jedne strane su se ispriječili moralni i etički zahtjevi, dok s druge strane da bi se postigao veliki ekonomski uspjeh primorani su podilaziti često niskim prohtjevima publike.²⁷ Sukladno tomu, Petrić upozorava: „... uslijed velike popularnosti zloupotreba filma je veća nego u ostalim oblastima umjetničkog izražavanja; zbog masovnog djelovanja film se podređuje kontroli daleko rigoroznije nego i jedna druga umjetnost.“²⁸

---

²³Isto, str. 208.

²⁴Isto, str. 209.

²⁵Isto, str. 209

²⁶Isto, str. 253.

²⁷Trstenjak A., Filmski utjecaji i nefilmski imperativi, *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 28. No. 1., 1973., URL:<https://hrcak.srce.hr/58383> (13.5.2020.)

²⁸Isto, str. 3.

Antun Trstenjak već davne 1973. godine ukazuje na probleme koji traju sve do danas. Naime, Trstenjak navodi da „komercijalizirana kinematografija podlaže zakonima ekonomije, što znači da se proizvodi ono što trenutno publika zahtijeva.“²⁹ Također, navodi da je „filmska publika, gledano u globalu, uglavnom nedovoljno obrazovana, sklonija emocijama nego racionalizaciji što u konačnici dovodi do toga da traži filmove niskoga nivoa.“³⁰ Malo se pažnje pritom obraća na moralne vrijednosti i načela. Stoga, sve to zajedno čini jedan začarani krug: „Publika diktira proizvođačima loš ukus, proizvođači podilaze lošem ukusu tako što prave loše filmove, koji opet utječu na taj loš ukus publike i pothranjuju ga.“³¹ Rezultat toga je da su obje strane zadovoljne ishodom – publika je zadovoljila svoje strasti i prohtjeve, a proizvođači su "napunili blagajne". Petrić, stoga upozorava kako su kino-dvorane postale neka vrsta "prodavaonice duhovnog opijuma mase".³² Iz današnje perspektive filmske industrije koja ima oštru konkurenciju u industriji video-igara, možemo vidjeti i izvjesne paralele navedenih pojava, ali i pretjerano moraliziranje o vrijednosti medija.

S obzirom na utjecaj koji filmski medij ima, može se vidjeti kako pojedine kinematografije sadrže dozu ideologije. Primjer za to mogu biti sovjetski filmovi, međutim i zapadna kinematografije ne zaostaje za takvim pristupom. Stoga, u američkoj filmskoj produkciji možemo zamijetiti, kako je svojim filmovima vršila veliki utjecaj na mase. Poseban je utjecaj imala upravo na one srednje i siromašne slojeve koji su u filmskom mediju mogli doživjeti ono što im nije bilo dostupno kao što su snovi o bogatom, romantičnom i bezbrižnom načinu života koji su im emitirali upravo Hollywoodski filmovi. Sve se to odrazilo i na ostatak svijeta pa su tako filmovi koji su prikazivali američki način života servirani ostalim državama na čijim su se televizijama prikazivali američki jeftini i kičasti televizijski i filmski proizvodi. S druge strane stoji Lenjin, koji je kinematografiju SSSR-a već od njenih početak predodredio za propagandističke ciljeve. Film mu je služio kao izvanredno sredstvo za prenošenje ideja, međutim takva je sirova i otvorena propaganda upravo slabost takvih filmova. Kako Trstenjak napominje, po mišljenju stručnjaka, takva propaganda u umjetničkome djelu na publiku kojoj se želi nametnuti vrši upravo suprotan efekt.³³

Petrić napominje da: „Ogromna proizvodnja filmskog šunda, koji gledaoci pomno gutaju iz dana u dan, stvara pogrešnu predstavu o tome što je prava filmska umjetnost i čemu

---

²⁹ Isto, str. 4.

³⁰ Isto, str. 4.

³¹ Isto, str. 4.

³² Isto, str. 4.

³³ Isto, str. 5.

bi film kao umjetničko i izražajno sredstvo trebao služiti. Ako dodamo tu i sve veći utjecaj televizije na čijem se ekranu pojavljuje mnoštvo beznačajnih filmova (koji tako upotpunjuju veoma nizak nivo televizijskog repertoara), postat će razumljivo kakve perspektive imaju svi oni koji rade na podizanju filmske kulture i nastoje da pomognu prevlasti umjetnički vrijednih djela u filmskom repertoaru.³⁴

S druge strane, Andre Malraux u svojoj *Psihologiji filma* objašnjava da iako se filmska industrija i njeni zakoni vrlo često suprotstavljaju zahtjevima umjetnosti, ipak treba objektivno sagledati i priznati da film ako ne bi bio industrija, ne bi imao velik izgled ni da bude umjetnost.³⁵ To znači da proizvodnja filmova zahtjeva ogromna sredstva i ne bi bilo dovoljno kada bi se moralo utrošiti samo na umjetnost, jer se jedino rentabilnošću omogućava neprekidnost proizvodnje, a prema tome i svaki eventualni napredak.³⁶ Ipak, treba napomenuti da film ne bi bio industrija kada ne bi ujedno bio i umjetnost. Stoga, filmska industrija ne smije biti zaslijepljena interesom da uguši jednu takvu umjetničku vrijednost. Kada je riječ o hollywoodskim filmovima, Raymond Durnat govori kako je najbolji način vrednovanja takvih filmova, ali i filmova bilo koje kategorije – ne odabiranje određenih autora kao prihvaćenih, a drugih kao odbačenih, već biranje najboljih filmova.³⁷ Prema tome, nečiji kanon "velikih" filmova dobiva puno veću raznovrsnost, a ujedno nas pošteđuje gledanja suhoparnih, malodušnih i ponavljajućih filmova koje su svi redatelji pravili s vremena na vrijeme.³⁸

Zašto volimo film?

Krešimir Mikić navodi da „izučavajući kroz povijest filma učestalost obrade određenih tema ili razloge popularnosti pojedinih glumaca, odnosno glumačkih tipova, moguće je spoznati kako se društvene pojave odražavaju na masovni ukus i poistovjećivanje s temama i likovima na ekranu.“. Prema tome, možemo reći da je svojevrsni transfer emocija među gledateljima daje filmu novu kakvoću i time on postaje društveni fenomen, a samim time otvara vrata industrijskom načinu proizvodnje filmova. Paulina Kael napominje kako jedna od komponenti koje nas tjeraju da idemo u kino je zadovoljstvo, dio čega je : „(...) da se vidi ono o čemu "svi pričaju", a kad ljudi hrle da bi vidjeli neki film ima izvjesnog smisla što bi i mi željeli da ga pogledamo, čak i ako sumnjamo da će nam se dopasti, jer želimo znati u

---

³⁴Isto, str. 18.

³⁵Gavrić, T. Moć imaginacije: eseji o filmskom žanru, Rad – Beograd, 1989., str.11.

³⁶Isto, str. 11.

³⁷Isto, str. 49.

³⁸Isto, str. 48.

čemu je stvar.“³⁹ Pojedine propagandne kampanje to posebno iskorištavaju jer imaju mogu dobiti disproporcionalnu pozornost mase umjetničkoj vrijednosti filma. Ante Trstenjak u svome radu navodi službenu statistiku koja nam govori o motivaciji s kojom ljudi odlaze u kino. Naime, rezultati su pokazali da: „Najveći dio publike ide u kino da se zabavi, što posredno utječe na sam repertoar filmova i na filmsku proizvodnju.“⁴⁰

Trstenjak navodi, iz današnje perspektive, romantičan pogled na iskustvo gledanja filmova u kinu. Popularnost filma, prema njemu, kod publike izaziva i identifikacija sa zbivanjem i svijetom na ekranu kao i aktualnost problematike većine filmova. Komponenta identifikacije ima toliku moć za nas uvuče u svoj svijet filma da nakon što se upale svjetla u kinu imamo dojam kao da smo se probudili iz sna. Stvara se takav ugođaj kao sa smo sišli iz neke druge stvarnosti i zakoračili u svakidašnjicu. Isto tako, film ima iznimnu sposobnost utjecati na naše emocije, stoga se nerijetko smijemo, tugujemo, radujemo, ljutimo, plaćemo... a to je potvrda da smo se identificirali s radnjom ili junakom filma. Vrlo lako ulazimo u fiktivni svijet u kojem se oslobađamo vremenske i prostorne ograničenosti i uranjamo u čaroban svijet filma u kojoj postizemo ono o čemu u stvarnosti sanjamo. Iz suvremene perspektive, gdje smo izloženi mnogim izvorima virtualnosti i izloženi smo brojnim narativima u nizu medija (filmovi, televizija, video igre i interaktivno pričanje priča), ovakav pogled može djelovati pomalo naivno.

Osim toga, McLuhanova teorija govori o tome „da je potreban veći intelektualni napor za čitanje jednoga romana, nego što to zahtijeva bilo koji film, za koji su čini se, dovoljni samo osjećaji uz minimum intelektualnoga napora.“⁴¹ Bitno je istaknuti da samo gledatelj koji razumije filmski jezik i njegovu metaforičnost može na pravi način shvatiti filmsko djelo. U tome leži razlog zašto većina istinski umjetnički vrijednih filmskih djela ne uspijeva kod velikog broja gledalaca pobuditi interes jer prepoznavanje narativne poruke, izražajnih i stilskih odabira traži ulaganje napora. Filmsko obrazovanje gledatelja čini se neophodnim korakom. Ipak, treba naglasiti da mlađe populacije između 12 i 15 godina, ne mogu same doprijeti do ideja i poruke filma jer je njihova interpretacija filma u granicama filmskoga i životnoga iskustva.

Populističnost odnosno masovnost još jedna odrednica zabave koja se veže uz filmove. Naime, suvremenu se zabavu ključno obilježava pripadnost masovnoj kulturi. U

---

³⁹Trstenjak A., Filmski utjecaji i nefilmski imperativi, *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 28. No. 1., 1973., URL:<https://hrcak.srce.hr/58383>, str. 7. (13.5.2020.)

⁴⁰Isto, str. 7.

⁴¹Isto, str. 9.

prilog masovnoj kulturi ide razdoblje modernog tehnološkog umnožavanja i raspačavanja kao što je izum tiska, fotografskog kopiranja, radijskoga i televizijskoga emitiranja, kablenskoga prijenosa, računalne mreže... Hrvoje Turković ističe kako sve te tehnike uvjetuju stvaranje masovnog tržišta za potrebe dokolice kao i specijalizirane proizvodnje za to tržište. Nadalje, osnovno je obilježje djela masovne kulture da ona tipično obuhvaćaju (ili nastoje obuhvatiti) razmjerno velik broj stanovnika prema 'otvorenom' kriteriju (bez jake prethodno ograničavanja dostupnost odnosno djela su masovne kulture vrlo pristupačna većini članova neke društvene zajednice).⁴² Postoji skupina koja smatra da se masovnost postiže tako da se pokušava pronaći 'najmanji zajednički nazivnik' za što veći broj ljudi. Zatim, ispostavlja se da 'najveći mogući broj ljudi' ne čine visoko obrazovani. Iz tog razloga smatraju da su zabavljачki filmovi rađeni prema diverzivnim načelima (tj. da nisu ni po čemu zahtjevna): da su stereotipna, klišeizirana, siromašna sadržajem, niske razine vještine i računajući na samo one reakcije koje su trivijalno zajedničke svim ljudima.⁴³ Prema tome o zabavnim djelima često se govori kao o trivijalnom žanru, šundu, kiču...

---

⁴²Turković, H. Film: zabava, žanr, stil, Hrvatski filmski savez, Zagreb, 2005., str. 34.

⁴³Isto, str. 34.

Filmske zbirke

Krajem devetnaestog stoljeća pojavom muzikologije započinje prikupljanje i obrada neknjižne građe. Pojavi audiovizualne građe pridonio je razvoj novih tehnologija i medija.⁴⁴

U neknjižnu građu svrstavaju se: „karte, crteži, fotografije, zvučne i video snimke, interaktivna multimedija, elektronička građa i didaktičke igre.“⁴⁵ Nove tehnologije uvjetovale su razvoj knjižničnog poslovanja, stoga su knjižnice započele prikupljanje audiovizualne građe. Knjižnice prikupljaju filmsku građu koja pripada neknjižnoj građi te ju daju na korištenje svojim korisnicima.

Semenski i Hajsig navode da „filmska i videograđa obuhvaćaju videosnimke (videodisk, videokaseta, kolut videovrpce, videokutija), filmove (filmska kaseta, filmska kutija, kolut filma, petlja filma) i vizualne projekcije (dijafilm, dijapozitiv, kolut stereografa, mikroskopski preparat, odrezak filma, prozirnica), a opisuju se prema *Međunarodnom standardu za bibliografski opis neknjižne građe ISBD(NBM)*, *Međunarodnom standardu za bibliografski opis omeđene građe ISBD(M)* i *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone.“⁴⁶ Tadić navodi da „prema ISBD(NBM) standardu, neknjižna građa obuhvaća plakate, razglednice, letke, zidne kalendare, gramofonske ploče, videokasete i zvučne kasete, dijapozitive, smotak filmova i dr.“⁴⁷ Audiovizualna građa u današnje vrijeme „može biti pohranjena na više različitih vrsta nosača kao što su: mehanički (vinilne ploče), magnetni (videokasete i zvučne snimke), fotokemijski (razni filmski formati) i optički nosači (CD, DVD), itd.“⁴⁸ Nužno je istaknuti da je u vrijeme pisanja prethodnih članaka još uvijek korišten standard ISBD(NBM) koji je danas zamijenjen s ISBD (Objedinjenim izdanjem).

Filmske zbirke predstavljaju bitnu djelatnost narodnih knjižnica. U UNESCO-vom „Manifestu za narodne knjižnice“ 1972. godine spominje se potreba za audiovizualnom građom u narodnim knjižnicama. Smjernice IFLA-inog „Manifesta za narodne knjižnice“ „govore kako su audiovizualni mediji dio kulturnog nasljeđa te sadrže veliku količinu informacija vrijednu čuvanja.“⁴⁹ Kukuljica napominje da:

---

⁴⁴Cej, V., Grašić-Kvesić, T., Silić, T. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa: istraživanje učestalosti korištenja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54(4). Str. 147-148.

⁴⁵ Isto

⁴⁶ Hajsig, D., Semenski, V. Kataložna obrada videograđe u knjižnicama grada Zagreba. // *Stručna obrada neknjižne građe : zbornik radova / Knjižnice u procjepu*, [8.5. 2020.] ; glavna urednica Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014. Str. 3.

⁴⁷ Tadić, K. Rad u knjižnici: Priručnik za knjižničare. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog4a.htm> (8.5.2020.)

⁴⁸ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 9.

⁴⁹ Archive.ifla.org. (2019). *IFLA*. [online] Dostupno na: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04->

„Sve opsežnija i značajnija filmska proizvodnja, raznorodnost i bogatstvo nacionalnih produkcija, opća popularizacija filma, pojava novih vizualnih medija, poglavito televizije učinila je medij filma nazočnim u svakodnevnom životu običnog čovjeka. Film se afirmirao kao samosvojno umjetničko područje, kulturno dobro te informacijsko i dokumentacijsko sredstvo. Afirmiranjem medija filma i njegovim prihvaćanjem kao nove atraktivne umjetnosti, počela je rasti i svijest o potrebi njegovog brižljivog pohranjivanja i zaštite.“⁵⁰

Nadalje, neko je vrijeme prevladavalo mišljenje da se po svršetku kino-distribucije vrijednost filma briše i da samim time njegovo očuvanje i skladištenje nije potrebno. Naznake težnji za zaštitom filmske građe „mogu se pronaći od sredine tridesetih godina 20. st. kad je *Britanski filmski institut (British Film Institute – BFI)* započeo s projektom čuvanja nitratne filmske vrpce gdje su se police s filmskom vrpcom odvojile betonskim blokovima ne bi li se spriječilo širenje potencijalnog požara.“⁵¹ Zatim, početkom se 1950-ih započelo masovno presnimavanje filmske građe, dok je „sedamdesetih godina niz filmskih povjesničara prionuo cjelovitoj zaštiti, restauraciji i rekonstrukciji klasičnih filmskih djela da bi se od početka sljedećega desetljeća pojavila i digitalna restauracija, dakle uz uporabu elektronskih medija.“⁵²

Kad je riječ o filmskim zbirkama, one prije svega zahtijevaju stručno osposobljene osobe koje nemaju predrasude prema drugim kulturama. Ovaj je element iznimno važan ako želimo imati kvalitetnu filmsku zbirku. Osim toga, Mirko Duić i Martina Dragija Ivanović ističu još neke kompetencije koje su osobito važne za filmske knjižničare, one uključuju: „poznavanje različitih aspekata filma kao što su njegova povijest, suvremena filmska kretanja, poznavanje različitih tipova filmova (igrani, dokumentarni, animiran...), kao i poznavanje filmskih sklonosti korisnika i potencijalnih korisnika knjižnice, ponude filmova u drugim ustanovama i medijima te poznavanje tehničkih obilježja medija na kojima su filmovi pohranjeni kako bi se mogli primjereno smjestiti, koristiti i dugotrajno očuvati.“⁵³ Prema tome, u IFLA-inim *Smjernicama za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama* napominje se da kao što je važno da knjižničar koji radi s knjigama

---

hr.pdf (31.3.2020.)

⁵⁰Kukuljica, M. Zaštita i restauracija filmskoga gradiva. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2004. Str. 18-19.

⁵¹Isto, str. 15-16.

⁵²Isto, str. 15-16.

⁵³Duić, Mirko; Dragija Ivanović, Martina. Film u knjižnici: stručne kompetencije knjižničara za rad s filmskim zbirkama. // *Informaticamuseologica* 47, 1-4 (2016). Str. 86-91.

poznaje literaturu također je važno da i knjižničar koji radi s audiovizualnom građom poznaje film, umjetnost, glazbu i sl.⁵⁴ Iznimno važnim za izgradnju filmskih zbirki smatra se i poznavanje filmskoga kanona. Osim kanona koji su izgrađeni prema kvaliteti, javljaju se i kanoni izgrađeni prema dostupnosti.⁵⁵ Kada je riječ o kanonima koji su formirani prema dostupnosti, A. K. Collins upozorava da „kanon više neće biti ono najbolje od svega što je napisano, već ono što je najlakše dostupno.“⁵⁶ Takav pristup rezultira time da knjižnice nabavljaju popularnu filmsku građu koja je najdostupnija, samim time i privlačnija većem broju korisnika i na taj način knjižnica s popularnom filmskom zbirkom postaje dio distribucijskoga lanca.⁵⁷ Tu se ponovno navodi problem koji se često spominje u knjižničarstvu, a on se odnosi na onaj dio kvalitetnih filmova koji nisu poznati široj javnosti, dok onima kojima i jesu poznati, nisu lako dostupni. Samim time dovodi se u pitanje dostupnost nasuprot kvaliteti. S obzirom na to da je knjižnica izvor znanja, prema IFLA-inim *smjernicama za narodne knjižnice* napominje se da „narodne knjižnice trebaju osigurati jednakost u pristupu nizu izvora koji zadovoljavaju potrebe korisnika za obrazovanjem, informacijama, raznodom i osobnim razvojem.“⁵⁸ Postoji mnogo razloga zašto knjižničari nabavljaju većinom popularne filmske naslove, primjerice zbog lakše dostupnosti i jeftinije nabave, međutim to nije opravdanje. Brojni autori ističu važnost izgradnje kvalitetne filmske zbirke za koju su odgovorni knjižničari kojima su nužne stručne kompetencije na području filmske umjetnosti. Jedino poznavanjem filmske povijesti, filmskih klasika i kanonskih djela te uglednih autora različitih filmskih zbirki možemo pridonijeti kvalitetnoj filmskoj zbirci. Poznavanjem nezavisnih, manje popularnih, ali vrijednih filmskih naslova, knjižničari mogu pronaći vrijedne filmove za zbirku te se ujedno oduprijeti dominantnim i nametnutim distribucijskim lancima. Posjedovanjem navedenih kompetencija knjižničar je u mogućnosti pružiti svojim korisnicima kvalitetnu i raznovrsnu filmsku zbirku.

Korisnici filmskih zbirki

O korisnicima filmske građe ne postoji puno istraživanja, kao ni relevantne literature novijega datuma. Filmsku publiku možemo podijeliti na dvije skupine: širu publiku i

---

⁵⁴IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama, 2005:10. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/80-hr.pdf> (10. travnja 2020.)

⁵⁵Duić, Mirko; Dragija Ivanović, Martina. Film u knjižnici: stručne kompetencije knjižničara za rad s filmskim zbirkama. // *Informaticamuseologica* 47, 1-4 (2016). Str. 86-91.

⁵⁶Collins, Amanda K. *Collection development, digitization and the canon debate*, 2000.

⁵⁷Duić, Mirko; Dragija Ivanović, Martina. Film u knjižnici: stručne kompetencije knjižničara za rad s filmskim zbirkama. // *Informaticamuseologica* 47, 1-4 (2016). Str. 86-91.

⁵⁸IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2. izd (ur. C. Kroontz i B. Gubbin). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., str. 66.

estetsku. Naime, šira se publika često zadovoljava osrednjom kvalitetom filmova, dok će estetska publika pomno pratiti i tražiti tehničke i estetske elemente. Petrić napominje da šira publika obično prati fabulu i pritom ne reagira na umjetničke i specifične filmske vrijednosti djela.⁵⁹ Naposljetku, mnogi klasični, umjetnički vrijedni filmovi takvoj publici izgledaju dosadno i nezanimljivo jer u njima nema dovoljno akcije, fizičke napetosti i banalnoga zapleta. Usprkos tomu, takvoj se publici može skrenuti pažnja na vrijednost filma objašnjenjem kvalitete i specifičnosti jednoga filma, međutim to je nedovoljno da se kod publike razvije duboki afinitet prema takvim vrijednostima.⁶⁰

Filmski mrežni portali

Internet Movie Database (IMDb) je popularni filmski mrežni portal koji sadrži bazu podataka koja nudi informacije o filmovima, raznim televizijskim emisijama i serijalima, te mnogo informacija o zvijezdama iz područja filma i videoigrama. *IMDb* sadrži bazu podataka koja nudi više od 180 milijuna podataka iz prethodno spomenutih područja. Na *IMDb-u* se mogu pronaći razne informacije o svakom pojedinačnom filmu, primjerice: naslov, glumačka postava, podaci o svim osobama koje su sudjelovale u izradi filmova, žanr, ključne riječi, lokacije snimanja itd.⁶¹ Korisnici *IMDb* mrežnog portala mogu pretraživati podatke koji obuhvaćaju filmske najave (*trailere*), filmske repertoare, kritičke osvrtne na filmove od strane samih korisnika i stručnjaka, preporuke filmova, galerije fotografija, osim toga mogu i sami ocjenjivati filmove. Također, ako se korisnici registriraju na mrežnoj stranici portala mogu pridonijeti filmskom opisu vlastitim sadržajem. Međutim, kako bi se provjerila vjerodostojnost podataka, vrši se dodatna provjera sadržaja koji su korisnici postavili od strane urednika *IMDb* mrežne stranice prije nego se unose na mrežnu stranicu. U slučaju „da se podaci pokažu netočnima uredništvo ih odbacuje i ne dodaje ih opisu filma.“⁶²*IMDb* iscrpno i precizno nudi opće podatke o osobama koje su sudjelovale u izradi i snimanju filma, a osim toga navodi i sve njihove prijašnje i buduće radove. Na ovome portalu može se pronaći na jednome mjestu lista svih filmova, serija, televizijskih emisija i značajnih pojavljivanja koje su određene osobe odradile.

Kada je riječ o strukturi *IMDb*-a, ona se može u nekim svojim dijelovima usporediti s knjižničnim katalogom. Za opis filma, televizijske serije, osobe, *IMDb* navodi trinaest

---

⁵⁹Trsenjak A., Filmski utjecaji i nefilmski imperativi, *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 28. No. 1., 1973., URL:<https://hrcak.srce.hr/58383>

⁶⁰Isto, str. 14.

⁶¹Usp. IMDb. URL: <http://www.imdb.com/pressroom/about/> (8.5.2020.)

⁶²Usp. Isto.

dijelova koji su u službi opisa, a svaki dio prikuplja i opisuje odgovarajući tip podataka. Unutar svakoga određenoga tipa podataka nalaze se detaljne smjernice koje opisuju kako unijeti podatke na mrežni portal. Strukturalni dijelovi *IMDb* mrežnog portala su sljedeći:

1. *Basic data* - sadrži osnovne podatke o govorenom jeziku u filmu, zemlje snimanja i porijekla, datum izlaska, vrijeme trajanja, tehničke podatke i podatke o zvuku, informacije o boji filma;
2. *Biographical information* – sadrži biografske informacije o svim osobama koje su uključene u izradu filma;
3. *Business cast* - navedeni su podaci o tvrtkama uključenim u izradu filma, podaci o producerskim kućama, distributerima, specijalnim efektima...;
4. *Crew* - navedena je glumačka postava, producenti, redatelji, odjel fotografije, skladatelji, urednici, kaskaderi, odjel za kameru, šminku, imena članova ekipe koja radi na filmu itd.;
5. *Companies* - sadrži podatke o kontaktu za sve tvrtke koje su sudjelovale u izradi filma kao što su distributeri, produkcijske kuće, tvrtke za specijalne efekte, osim toga navedeni su podaci o zaradi filma, njegovom budžetu, datumima snimanja itd.;
6. *Correcting data* - sadrži podatke o ispravljanju podataka, savjeti za suradnike, savjeti i smjernice za suradnike *IMDb*-a koji opisuju filmove na mrežnoj stranici;
7. *External links* - vanjske poveznice, koje se odnose na stavljanje poveznica za osobe prema njihovim vanjskim izvorima kao što su službene stranice, članci, video isječci, a navode se i pravila za navođenje poveznica;
8. *Fun stuff and media* – navodi su događaji povezani s filmom, nagrade, poveznice na podatke o autorima ako je film adaptacija književnoga djela, lokacije snimanja, popis glazbe korištene u filmu, itd.;
9. *Images and image tagging* - slike i označavanje slika uključuje postavljanje slika povezanih s filmovima, serijama, glumcima i sl. i povezivanje s njihovim radovima;
10. *Name updates* - navodi pravila o pisanju imena svih osoba uključenih u izradu filma, serije, primjerice alternativna imena, azijska imena itd.;
11. *Plot and Swiki sections*- sadrži informacije o filmu poput radnje, ključnih riječi, žanra, sinopsisa filma, stranice o likovima iz filma itd.;
12. *Titles* - naslovi; podaci o alternativnim naslovima ili naslovima na originalnom jeziku filma, pravila kako dodati naslove i format naslova;

13. *Help* - pomoć; pitanja i odgovori za suradnike *IMDb*-a.⁶³

BFI je vodeća organizacija Ujedinjenog Kraljevstva za film, televiziju i pokretnu sliku. Ova organizacija najveći međunarodni javni program svjetske kinematografije za publiku - u kinima, na festivalima i na mreži. Također, brine se za Nacionalni arhiv *BFI*, najznačajniju filmsku i televizijsku arhivu na svijetu. *BFI* je distributer sredstava Nacionalne lutrije za film. Osnovana 1933. godine, *BFI* je registrirana dobrotvorna organizacija kojom upravlja Kraljevska povelja.⁶⁴ Ono što je važno napomenuti u ovome radu je njihov filmski kanon.

Opis filma sadrži ime filma zatim, detalji o filmu: glumci, redatelj, zemlja podrijetla, godina objavljivanja, filmski žanr, kategorija (*featuring, director, country, year, genre, type, category*), uvod u film i sadržaj odjavne špice (*Cast&Credits*).

Filmski kanon časopisa *Sight&Sound*, za razliku od *IMDb*-a, formiran je od strane filmskih kritičara iz cijeloga svijeta. Naveden je popis od sto najvećih filmski naslova svih vremena. U anketi u kojoj su sudjelovali najveći filmski kritičari, na popisu najboljih filmova ikada napravljenih, trenutačno se na prvome mjestu nalazi film *Vrtoglavica*, Alfreda Hitchcocka. Osim toga, na njihovoj stranici je objašnjeno je kako su napravili najveću filmsku anketu svih vremena. Svakih deset godina *Sight&Sound* provodi svjetsku anketu filmskih kritičara kako bi odlučio koji se filmovi trenutno smatraju najvećim ikad napravljenim. Dugovječnost ove ankete znači da je široko smatraju najpouzdanijim vodičem o kanonu kino velikana.⁶⁵

Kradljivci bicikala iz 1952., neorealistička parabola Vittorio De Sica pobijedila je u prvoj anketi samo četiri godine nakon što je snimljena. U današnjoj eri digitalnog bogatstva teško je zamisliti kako su kritičari mogli biti toliko sigurni da su nedavno vidjeli najveći film ikad snimljen, ali naravno u te je dane bilo znatno manje filmova nego danas.⁶⁶ Poznato je da je *Građanin Kane* pobijedio u sljedećih pet anketa, uključujući i 2002. Wellesov film je imao nedostatak što ga nije vidjelo mnogo Europljana zbog Drugoga svjetskoga rata. *Sight&Sound* smatra da su ga uspjeli vidjeti, možda bi tada čak i pobijedili. Dakle, *Građanin Kane* je već više od pola stoljeća bio kritički film svih vremena.⁶⁷

---

⁶³IMDb. URL: <https://contribute.imdb.com/updates/guide/#plot> (8.5.2020.)

⁶⁴BFI. URL: <https://www.bfi.org.uk/about-bfi> (8.5.2020.)

⁶⁵BFI. URL: <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/sight-sound-magazine/polls-surveys/greatest-films-all-time/introduction> (10.6.2020.)

⁶⁶Isto

⁶⁷Isto

Otprilike godinu dana prije objave ankete u 2012. godini, *Sight&Sound* tim sastao se s ciljem da anketi pristupe na najbolji mogući način. S obzirom na dominaciju elektroničkih medija, odmah je postalo očito da će morati primijeniti drugačiji pristup. U tu svrhu pristupilo je više od 1.000 sudionika: kritičara, programera, znanstvenika, distributera, pisaca i drugih filmofila. Oni su producirali 846 lista najboljih deset filmova, koje zbirno spominju ukupno 2.045 različitih filmova. Od 1992. vodili su i posebnu anketu redatelja, u kojoj je prije 2012. godine također dominirao *Citizen Kane*. Sudjelovalo oko 350 redatelja, a rezultiralo je listom 100 najvećih filmova svih vremena prema odabiru redatelja. Trenutno je na toj listi na prvome mjestu *Tokyo Story* (OzuYasujirô, 1953.). Urednik Nick James napominje da „oblikovanje kanona ove vrste za njih nije prašnja stvarnost postavljanja statua mrtvima, već živi oblik stalnog preispitivanja koji nam pokazuje kako se ukusi u filmu razvijaju i mijenjaju prikazivanjem na filmskom platnu.“⁶⁸

Variety je američki zabavni časopis koji pripada vlasništvu Penske Media Corporation, a „osnovao ga je Sime Silverman u New Yorku 1905. godine kao tjednik, a 1933. je dodao Daily Variety te preselio sjedište u Los Angeles, kako bi pokrio i teme iz filmske industrije.“⁶⁹ Osim toga, pod nazivom Variety.com može se pronaći web stranica časopisa na kojoj se „mogu pronaći sve novosti iz svijeta zabave, filmske recenzije, videozapise, galerije fotografija, statistike o zaradi filmova (tzv. box-office), kalendare s filmskim festivalima te arhiv svih izdanja časopisa od 1905. godine.“⁷⁰ Zadnji broj dnevnog izdanja časopisa izdan je 19. ožujka 2013. Tijekom prve polovice 20. Stoljeća časopis je bio iznimno utjecajan, da je dobio nadimak Biblija kazališta (engl. BibleoftheTheater).⁷¹ Pored tjednog časopisa i web stranica, časni brend ima i VarietyContent Studio, koji proizvodi vrhunski prilagođeni sadržaj, kao i uspješan odjel za uredničke značajke. Ima više od 4 milijuna društvenih sljedbenika, četiri podcast serije, dvostruku Emmyju pobjedničku televizijsku seriju (*Glumci na glumce*), seriju jednosatnih emisija u kojima se kroz razgovore s filmskim zvijezdama gledateljima pružao uvid u život u Hollywoodu. Variety predstavlja raznolikost čitanja u globalnoj zabavi.⁷²

Rotten Tomatoes je „baza podataka o filmu na internetu koja je posvećena recenzijama, informacijama i vijestima o filmu, te sadrži arhivu filmskih kritika., a sam naslov je parafraza

---

⁶⁸BFI. URL: <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/sight-sound-magazine/polls-surveys> (8.7.2020.)

⁶⁹Variety. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Variety> (9.7.2020.)

⁷⁰Isto

⁷¹Isto

⁷²Variety. Dostupno na: <https://variety.com/variety-about-us/> (9.7.2020.)

klišejama u kojem gledatelji bacaju rajčice na loše izvedbe.“⁷³Od 2007. glavni je urednik Matt Atchity. Međutim, kritike su često usredotočene na favoriziranje gotovo isključivo američkih kritičara, ali ne i kritičara iz drugih dijelova svijeta. Rotten Tomato smatra se sveobuhvatnim vodičem o tome što je "svježe" u kinima. Ljubiteljima filmova i TV-a također pružaju izvorni urednički sadržaj na web stranici i putem društvenih kanala, proizvode zabavne i informativne video serije i održavaju događaje uživo za obožavatelje iz cijele zemlje.⁷⁴ Veliki naglasak je na raspravama kako bi saznali što njihovi obožavatelji misle. Na web stranici se mogu pronaći razne top liste (Najbolji filmovi 2020, Top 100 filmova prema žanru, Najbolji filmovi svih vremena, Najbolji filmovi po godinama, Najbolje ocijenjeni filmovi danas...). Osim toga, sadrže i vodič kroz filmove gdje se mogu pronaći najpopularniji popisi filmova koje je odabrala njihova redakcija te filmovi koji su osvojili nagrade (Oscar, Zlatni globus, Nagrada akademije...) po godinama.

U ovome poglavlju istaknuta su četiri najpoznatija filmska web portala, međutim postoje još mnogi važni donositelji filmski vijesti kao što su Deadline, Empire, Total film, Ain't it cool news... U Hrvatskoj filmski mrežni portal Goodtalking svakodnevno donosi vijesti iz svijeta filma i serija.

Važnost filma u obrazovanju

Broj interakcija između pripadnika različitih kultura u današnje se vrijeme uvelike povećao, a samim je time došlo do potrebe za znanjem i unaprjeđivanjem vještina pojedinca kako bi se izbjegli potencijalni nesporazumi i konflikti pri međukulturnim susretima. Naime, u takvim je odnosima naglasak na odgojnim ciljevima poput razvijanja empatije, tolerancije i prihvaćanje drugih pojedinaca. Iz toga se jasno nazire potreba za populariziranjem filmova iz različitih kultura, a ulogu u promicanju takvih vrijednosti čini upravo tehnologija koja pojedincu daje mogućnost pristupa jedinstvenim i realnim kulturnim iskustvima. Iako se u suvremenoj nastavi koristi sve više koriste razni mediji, za potrebe ovoga rada naglasak će biti na filmu u ulozi nastavnoga sredstva. Film se često povezuje s pozitivnim emocijama jer ga pojedinac nerijetko koristi u svoje slobodno vrijeme i samim time predstavlja značajno mjesto u ljudskoj svakodnevnici. James Dowdfilm definira ga „kao važan izvor informacija o idejama, vjerovanjima i vrijednostima jedne ili više kultura.“⁷⁵ Film ima potencijal koji u nastavi može potaknuti razne rasprave, razmjenu različitih mišljenja te razvijanje kritičkoga mišljenja.

---

⁷³Rotten Tomatoes. Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Rotten_Tomatoes (9.7.2020.)

⁷⁴Rotten Tomatoes. Dostupno na: <https://www.rottentomatoes.com/about> (9.7.2020.)

⁷⁵Dowd, J., Waiting for Louis Prima: on the possibility of a sociology of film. *Teaching Sociology*, 27, 1990., 324-342.

Gledanje filma na nastavi ne bi smjelo biti isto kao gledanje filma kod kuće ili u kinu, iz razloga što je u ovome slučaju veliki naglasak na obradi filma. Nastavnicima je nužna visoka razina medijske kompetencije kako bi kvalitetno obradili film da bi u konačnici oni mogli posredovati i poticati njen razvoj kod učenika. Norbert Groeben navodi da „pod pojmom medijske kompetencije podrazumijevamo sposobnost komuniciranja u različitim društvenim i kulturnim kontekstima putem medija, kreativno korištenja medija kao mogućih instrumenata za formiranje identiteta, selektiranje onog bitnog iz medija i njihovo kritičko procjenjivanje.“⁷⁶ Vrlo se često ovdje nailazi „na problem radi znanstveno dokazane činjenice da nastavnici nemaju zadovoljavajuću razinu medijske kompetencije.“⁷⁷ Prema tome, već je poznata potreba za dodatnim medijskim obrazovanjem nastavnika, ali i knjižničara, s ciljem razvijanja njihovih vještina i poticanja cjeloživotnog učenja. Međutim, da bi se to postiglo, potrebno je uvesti izmjene u obrazovanja budućih nastavnika i knjižničara. Ono što se nameće kao sljedeći problem jest pitanje kriterija za odabir filma. Zbog velikoga broja filmova kojima smo okruženi, pred nastavnicima je veliki izazov i nužno je da jasno odrede nastavne ciljeve i koju poruku žele pružiti učenicima odabranim filmom. Interes učenika može se povećati odabirom zanimljivih i popularnih tema koji pobuđuju interes za stranu kulturu. Također važan kriterij je i suvremenost i podrijetlo filma. Naime, iako postoje filmovi koji pripadaju filmskom kanonu te ih je iznimno važno spomenuti kroz obrazovanje učenika, za učenike je vjerojatnije da će ih zainteresirati noviji film koji obrađuje suvremene teme ili se bavi starim temama, na suvremeni način. Nastavnik koji uz sva ograničenja ipak uloži trud u predstavljanje filmova i njegove obrade, učenicima će pružiti uvid u stranu kulturu.

Programi filmskog obrazovanja u knjižnicama

S obzirom na to da su filmovi dio građe u knjižnici i oni poput aktivnosti vezanih za knjige trebaju biti dio knjižničkoga programa. Kati Irons knjizi *Filmski programi za narodne knjižnice (Film Programming for Public Libraries)* obuhvaća različite tipove aktivnosti vezane za filmske programe. Prije svega, to su filmske projekcije kojima se može gledatelj potaknuti na promišljanje o različitim temama, kao i mogućnosti organiziranja tematskih večeri. Osim toga, tu možemo navesti i različita predavanja, osnivanje filmskog kluba, susrete i radionice u kojima se uči o filmu. Uzmemo li u obzir da svi vole filmove i da su vrlo

---

⁷⁶Faulstich, W. (2002). *Einführung in die Medienwissenschaft*. München: Wilhelm Fink Verlag.

⁷⁷Hugger, K. U. (2004). *Neue Medien und Hochschullehrer: Zu Hinderungsgründen und Widerständen*. U K. Bett, J. Wedekind, & P. Zentel (Ur.), *Medienkompetenz für die Hochschullehre. Medien in der Wissenschaft* (str. 269-273). Münster: Waxmann.

popularni, ovakvi su programi prilika za populariziranje knjižnice i uključivanje ljudi različitih interesa i dobnih skupina. Takvi programi pružaju mogućnost organiziranja događaja koji imaju zabavnu, emocionalnu i obrazovnu ulogu za korisnike.

Uključivanjem filmskih programa u knjižnice može se doprinijeti približavanju ključnim temama koje su važne za zajednicu, primjerice, prikazivanje filmova čija je tematika vezana uz „diskriminaciju, brigu o okolišu, zdravlju, siromaštvu, nasilju, pravima žena i osnaživanju mladih.“⁷⁸ Kako bi knjižnica kao dio društva doprinijela viziji da svijet učiniti boljim mjestom trebala bi se voditi motom koji je Brigitta Olsson, predstavnica Savjetodavnog odbora *Svjetskog samita medija za mlade* poručila: "Ako želite unaprijediti svijet, znajte da morate i sami biti medij, naučiti njihov jezik i koristiti ga".⁷⁹ Knjižnica „kao centar informacija te institucija koja sudjeluje u obrazovanju društva, u svoje programe uključuje medijsku pismenost, čiji je dio upravo film.“⁸⁰

Kati Irons ističe kako vjeruje da ako u organizaciju određenog događaja knjižničar iskaže svoj trud, publika će to prepoznati i cijeniti. Prije svega, bitno je odrediti željenu skupinu korisnika koju se nastoji uključiti u program. Poznavanje publike uvelike će pomoći u izradi filmskog programa. Irons publiku dijeli u „pet skupina:

- mala djeca (2 do 5 godina)
- djeca (5-10) i mlađi tinejdžeri (11-13)
- tinejdžeri (14-17) i mladi
- odrasli (18+)
- treća životna dob (65+)“⁸¹

Ovisno o dobnim skupinama postoje različiti portali koji knjižničarima mogu pomoći u odabiru primjerenih filmova. *Kids-In-Mind* jedna je od internetskih nastoji ponuditi cjelovite i objektivne informacije o sadržaju filma za djecu bez izražavanja subjektivne kritike o istome. Na spomenutoj stranici možemo dobiti informacije o tome što pojedini film sadrži bez negativnih ili pozitivnih kritičkih mišljenja. Zatim, možemo izdvojiti i organizaciju *Commonsense Media* „koja ocjenjuje filmove, TV emisije, knjige, glazbu, video igre te web

---

⁷⁸ Gambiroža, A., Filmski programi u knjižnicama Ujedinjenog Kraljevstva, URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:662523> (9.9.2020.)

⁷⁹ Popović, Duško. Završio 14. Svjetski summit medija za mlade - sljedeće izdanje u Hrvatskoj. // Hrvatski filmski savez, 8(2019). URL: http://www.hfs.hr/novosti_detail.aspx?sif=5234#.XVbGollzbc (9.9.2020.)

⁸⁰ Gambiroža, A., Filmski programi u knjižnicama Ujedinjenog Kraljevstva, URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:662523> (9.9.2020.)

⁸¹ Irons, Kati. Intoduction. // Film programming for publiclibraries. Chicago: ALA Editions, 2014, Str. 5.

stranice namijenjene djeci.⁸² Osim toga, postoji i web stranica *Parent Previews* koja „ne recenzira filmove već daje korisniku uvid o količini nasilja, seksualnog sadržaja, zlorporabi i korištenju droga, kako bi korisnik sam odredio želi li taj film prikazati ispred djece.“⁸³ Jedan od većih izazova za knjižničare je odabir filmova za mlade tinejdžere. Međutim, postoji i za tu skupinu internetska stranica koja nam u tome može pomoći, a to je YALSA⁸⁴ - „sadrži listu pod nazivom *Sjajni filmovi za mladež (Fabulous Films for Young Adults)* koja na temelju različitih ukusa i zanimanja mladih ljudi svake godine izrađuje popis filmova namijenjen upravo njima.“⁸⁵ Kad je riječ o filmovima za odrasle do 65 godina, već u ranijem poglavlju spomenuti su razni filmski mrežni portali koji nude razne popise filmova koji mogu pomoći u odabiru filmova. *Američki filmski institut (The American Film Institute)* je neprofitna organizacija koja brine o zaštiti filmske građe, organizira filmske manifestacije te dodjeljuje razne nagrade i priznanja. Na njihovoj stranici možemo pronaći razne popise filmova poput "100 years... 100 Movies", "AFI's 10 top 10 " i sl., AFI također ima i liste organizirane po žanrovima, neke od njih su "100 Songs", "100 Laughs", "100 Passions", itd.⁸⁶ Zatim, već spomenuti *Britanski filmski institut (British film institute)* također ima liste poput "Najbolji animirani filmovi svih vremena", "10 sjajnih nijemih horora" i slično.⁸⁷ Osim instituta, na mrežnim stranicama *Film Festival Days*⁸⁸ mogu se pronaći različiti filmski festivali. *Hrvatski Audiovizualni Centar*⁸⁹, mrežni portali *Internet Movie Data base(IMDb)*⁹⁰, *Variety* i mnogi drugi⁹¹. Ništa manje pažnje ne zaslužuju ni osobe treće životne dobi koje uključuju osobe starije od 65 godina. I za ovu skupinu postoje različite web stranice i filmski festivali koji mogu pružiti razne ideje. *Senior movie* je „filmski festival koji se održava u Poljskoj, a uključuje sve one iznad 60 godina kao ravnopravne članove zajednice te ljubitelje filmske umjetnosti.“⁹²

---

⁸²Commonsense Media. URL: <https://www.common sense media.org/about-us/our-mission>(9.9.2020.)

⁸³ParentPreviews. URL: <https://parentpreviews.com/>(9.9.2020.)

⁸⁴YALSA - Young AdultLibraryServicesAssociation.

⁸⁵Young AdultLibraryServicesAssociation. URL: <http://www.ala.org/yalsa/fabfilms>(9.9.2020.)

⁸⁶The American Film Institute. URL: <https://www.afi.com/100years/movies10.aspx>(9.9.2020.)

⁸⁷British Film Institute. URL: <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/news-bfi/lists>(9.9.2020.)

⁸⁸Film Festival Days. URL:<https://www.filmfestivalsdays.com/>(9.9.2020.)

⁸⁹Hrvatski Audiovizualni Centar. URL:<https://www.havc.hr/eng/croatian-film/film-festivals-in-croatia>(9.9.2020.)

⁹⁰Internet MovieDatabase(IMDb). URL: https://www.imdb.com/?ref =nv_home(9.9.2020.)

⁹¹Variety. <https://variety.com/>(9.9.2020.)

⁹²Senior Movie. URL: <http://seniormovie.pl/en/start/> (9.9.2020.)

Rasprave o kanonu

Prema Cyzyku, „tradicionalna koncepcija kanona je da [on] predstavlja najbolje u onome što je napisano kroz povijest“.⁹³ A. K. Collins upućuje na vrlo aktualnu raspravu o zagovornicima kanona i antikanonistima. Naime, antikanonisti prigovaraju mišljenju da postoji jedinstveni standard kojim se može ocjenjivati djela, smatrajući da je kanon posljedica nečijega subjektivnog mišljenja. Nadalje, smatraju da vrijednost u odnosu na kulturu predstavljaju povijesni kontekst i drugi čimbenici, te kako su kanoni naizgled čvrsti i neoborivi, ali s druge strane promjenjivi i skloni pogreškama. Zagovornici kanona s druge strane žale zbog takvog postmodernog relativizma i napad na apsolutističku poziciju vide kao opasnost u svijetu u kojemu vrijednost nema značenja, a svako je djelo jednako dobro kao i sljedeće.⁹⁴ Stoga, najveća prijetnja koja se nameće jest da će kanon postati ono što je najlakše dostupno. Atkinson smatra da se knjižnične zbirke više neće pridržavati unaprijed utvrđenog popisa onoga što je "dobro" ili "najbolje", već će biti u potpunosti na temelju potreba i želja korisnika.⁹⁵

S druge strane, dvadeset godina kasnije Jurica Pavičić i dalje govori o temi „Smrt kanona“. Pavičić u svome članku navodi da su tijekom 70-ih i 80-ih filmovi bili teže dostupni u usporedbi s današnjim prilikama te prilika da se pogleda raritetni film nerijetko se pojavljivala jednom u životu. Kanon su u to vrijeme formirali profesori i kritičari ilitiga "Oni Koji Znajuju Više", kako ih Pavičić naziva. Također, napominje da se kanon u to vrijeme mijenjao, međutim koliko je bio promjenjiv, toliko je bio i čvrst. Postojao je skup meritokrata koji je odlučivao što je vrijedno prikazivanja na televiziji, tko je bitan za spominjanje u enciklopedijama, novinama... ono što je dovelo u pitanje kanon su s jedne strane kulturalni studiji koji su kanon prikazali kao svojevrsnu ideologiju i nametanje jednoga pogleda na svijet, a s druge strane postmodernizam koji je ukinuo između "visokoga" i niskoga" i pokrenuo proces kanonizacije onoga što dotada nije bilo vrijedno.⁹⁶ Ista situacija događala se i događa se i na području filma, glazbe, književnosti i ostalih umjetnosti. Međutim, ono što Pavičić napominje jest da je za ključnu ulogu u raspadu kanona ipak zaslužna tzv. "tehnološka baza proizvodnje" odnosno digitalna tehnologija. Razlog tomu je što više nije bilo filtriranja, svima je bilo dostupno sve, a društvene mreže i portali nameću ono što u

---

⁹³Collins, Amanda K. Collection development, digitizationandthecanon debate, 2000, URL: <https://sites.google.com/site/mandacoll/collectiondevelopmentandthecanon> (15.9.2020.)

⁹⁴Isto.

⁹⁵Isto

⁹⁶Pavičić, J., Tko će nam sada reći što moramo gledati?, 2020, URL: <https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-televizija/esej-jurice-pavicica-tko-ce-nam-sada-reci-sto-moramo-gledati-9921028> (15.9.2020.)

konačnici nije bitno i nema vrijednost za društvo poput, jeftinih lažnih članaka koji se bave tračevima, nebitnim temama i sl., ali to je već jedna zasebna tema. Zatim, ponovno se spominje problem multipleks kina koja diljem svijeta prikazuju manje-više iste filmove ponajviše Američke, uz ponešto britanskih i francuskih naslova te ponekih festivalskih hitova. Većina današnjih filmofila svoje filmsko iskustvo ne traže u kinima koja prikazuju manje-više iste filmove nego se sami navigiraju mimo tog repertoara. Suvremeni problem predstavljaju i streaming servisi poput Netflix i Amazona čiji algoritmi automatske preporuke predlažu ono najpopularnije, najsličnije, "najprovjerenije"...stoga, takvi servisi čak i mogu sadržavati vrijedne filmske klasike, no oni će vrlo često biti zagubljeni, nikad vidljivi, nikad preporučeni i do njega će doći samo onaj koji ga ciljano traži i onaj kome ga je preporučilo ljudsko biće. Konačno, važno pitanje koje postavlja Pavičić jest da se zapitamo: „kako je do toga došlo da je jedini prozor u stvarni gledateljski pluralizam postao - pluralizam intelektualne krađe.“⁹⁷

Kulturalna raznolikost / zanemarena kinematografija

Narodna je knjižnica institucija je koja bi trebala odražavati temeljne demokratske ideale tako što osigurava i potiče široki raspon različitih pogleda. Osim toga, promicanje tolerancije između različitih kultura i pogleda na svijet, jedne su od temeljnih zadaća narodne knjižnice. Promicanje kulturalne raznolikosti ostvaruje kroz ponudu građe i informacija koje predstavljaju različita stajališta.

Film ima velik značaj za kulturalnu raznolikost te snažno utječe u savladavanju mnogobrojnih kulturalnih nejednakosti i prepreka koje postoje u svijetu. Zvane Črnja napominje da su u filmskim djelima „sadržana ljudska iskustva, spoznaje, istine, ideje, estetski pojmovi, koncepcije, pogledi na svijet, životna stremljenja i artistički kriteriji.“⁹⁸ Također, Črnja ističe kako su komercijalni interesi kinematografije često suprotni kulturalnim interesima pojedinih društvenih sredina.

U kontekstu globalizacije i hibridnog postmodernizma Saša Vojković spominje raspravu o postmodernizmu koja se temelji na „odnosima moći i dominacije između onoga koji gleda (subjekta) i onoga koji je viđen (objekta).“⁹⁹ Taj pojam podrazumijeva „niz slika, prizora i klasifikacija koje su proizvele Istok/ Orijent kao objekt i to onako kako ga vidi Zapad.“¹⁰⁰ Naime, Zapad ima određenu sliku o sebi koja predstavlja Istok kao svojevrsnu protutežu

---

⁹⁷ Isto.

⁹⁸ Črnja Z., Filmska umjetnost: priručnik za filmski odgoj, Školska knjiga, Zagreb, 1962., str. 11.

⁹⁹ Vojković, S., Filmski medij kao (trans)kulturalni spektakl: Hollywood, Europa, Azija, Zagreb, 2008., str. 173.

¹⁰⁰ Isto

zapadnjačkom modernizmu, racionalizmu i pragmatizmu (Said, 1997). Pojedini su autori prema tome svjesno egzotirali i vršili samorijentalizam kako bi filmovi zapadnjacima djelovali začudnije. Vojković napominje kako danas „Istok“ sam kreira sliku o sebi kao egzotičnu, začudnu, primitivnu, sirovu i okrutnu suprotstavljenu onoj kakvom se prikazuje Zapad.¹⁰¹ Osim na primjeru filma *Djeca raja* (Majid Majidi) taj fenomen nalazimo u nizu iranskih filmova.

Masovno filmsko tržište i globalizacija svojim utjecajem imaju veliku ulogu u kojoj holivudski filmovi svojom promocijom i snažnom distribucijom postaju toliko popularni da zasjenjuju filmove iz drugih zemalja. Nerijetko takvi popularni materijali daju netočne stereotipne slike kultura. Neovisno o popularnosti i masovnoj proizvodnji, narodne bi knjižnice trebale omogućiti svim izvorima da koegzistiraju s onim najpopularnijim kako bi ostvarili raznolikost. Kako bi ispunili svoju odgovornost odnosno dužnost, bitno je da knjižničari ulože trud u osmišljavanje novih strategija kojima će osigurati pristup raznolikim izvorima.

Primjer jednoga takvoga istraživanja koje prikazuje kulturalnu zanemarenost je „Yellowface“ u filmovima: istraživanje američkih akademskih zbirki¹⁰² iz 2013. godine. Istraživanje se bavi „zastupljenošću tzv. „Yellowface“ filmova u filmskim zbirkama visokoškolskih knjižnica u Sjedinjenim Američkim Državama. „Yellowface“ filmovi predstavljaju filmove u kojima neazijatski glumci glume uloge Azijata (yellow face = žuto lice).“¹⁰³ Osim toga, istraženo je u kojoj mjeri su zastupljeni filmovi koji su kreirani i odigrani od strane Azijata ili azijsko-američkih glumaca. Istraživanje je provedeno u 157 visokoškolskih knjižnica u SAD-u, tako što je autorica odabrala deset filmova koje smatra vrijednim spomena koji su „Yellowface“ produkcije, kao i onih u kojima su glumile osobe azijskog podrijetla. U konačnici, rezultati su istraživanja pokazali kako navedeni filmovi očigledno i nisu dovoljno zastupljeni u filmskim zbirkama visokoškolskih knjižnica SAD-a, s druge strane, nisu dovoljno zastupljeni ni filmovi u kojima glume Azijati. Ovim je istraživanjem prikazana zanemarenost kada je u pitanju azijska kinematografija u knjižnicama visokoškolskih ustanova u Sjedinjenim Američkim Državama. Kad je riječ o filmskoj kritici Jurica Pavičić ističe da: „jedna od najplemenitijih zadaća svake filmske kritike jest da promiče i podupire ono što je u

---

¹⁰¹Isto, str. 175.

¹⁰²Norio Masuchika, G. (2013). “Yellowface” in movies: a survey of American academic collections. *Collection Building*, 32(1), str. 31.-36.

¹⁰³Urban Dictionary. (2019). *Urban Dictionary: Yellowface*. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Yellowface> (9.9.2020.)

umjetnosti neupadljivo, potisnuto i marginalno, a zaslužuje pozornost.“¹⁰⁴ Pavičić o hrvatskoj filmskoj kritici kaže da je „mnogo slobodnija, angažiranija i osjeća se ugodnije kada piše o repertoarnom filmu, odnosno Hollywoodu i anglosaksonskoj srednjoj struji nego kad mora kursorom ovjekovječiti tzv. ljuti filmski art.“¹⁰⁵ Nadalje, govori o tome kako „našim ekranima vladaju velike korporacije, repertoarni program koji je amerikaniziran te se stvarni umjetnički film pojavljuje u kinima i na televiziji samo u svojim srednjestrujaškim oblicima.“¹⁰⁶ Također, ono što je važno istaknuti, a o tome govori i Pavičić jest da danas mladi filmofili ne mogu kreirati svoj ukus i vrednovanja na američkom filmu jer je američki film za takvo što naprosto preslab. Današnjeg pravog filmofila prepoznaje se po egzotičnom ukusu u koji se integriraju japanski *anime*, hongkonški filmovi, Iranski filmovi, dokumentaristički klasici...

Prijedlog: virtualna filmska zbirka za sve korisnike knjižnice

Razvojem tehnologije mijenjaju se i trendovi kad je u pitanju gledanje filmova putem različitih platformi odnosno u današnje vrijeme sve je popularnije strujanje video podataka. U zadnjem desetljeću neki smatraju da budućnost pripada strujanju video podataka, a da su DVD i Blu-Ray diskovi već zastarjeli. Sam pojam strujanja video podataka „označava vrstu distribucije video datoteke putem internetske veze određenom korisniku, kojem dozvoljava pregled videozapisa, bez da korisnik uopće preuzme na svoje računalo videozapis koji je htio pogledati.“¹⁰⁷ Nadalje, postoje već neka istraživanja koja predlažu da se strujanje video podataka uključi u knjižnice, primjerice, „Testing assumptions: Is streaming video really preferable to DVDs?“ iz 2018. U ovome istraživanju autorica Proctor navodi prednosti ovakvog tipa tehnologije nad standardnim DVD diskovima: „strujanje podataka dozvoljava studentima lakši pristup i veću dostupnost željenih materijala, filmovi se mogu iskoristiti u nastavnom kurikulumu i naposljetku, mogu se stvoriti isječci bez ograničenja koje bi DVD format nametnuo.“¹⁰⁸ Prednost „tehnologija strujanja video podataka omogućuje da studenti i profesori više ne ovise o fizičkom primjerku medija na kojem je željeni videozapis.“¹⁰⁹ Međutim, važno napomenuti da se u slučaju uključenja strujanja video podataka u knjižnice

---

¹⁰⁴Rubeša D., Govor tijela: zapisi o neholivudskom filmu, AGM/ Hrvatsko društvo filmskih kritičara, Zagreb, 2005., str.4.

¹⁰⁵Isto

¹⁰⁶ Isto

¹⁰⁷Techopedia.com. (2019). *Whatis Video Streaming? - DefinitionfromTechopedia*. URL: <https://www.techopedia.com/definition/9927/video-streaming> (9.9.2020.)

¹⁰⁸Proctor, J. (2018). Testingassumptions: Is streaming video reallypreferable to DVDs?. *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 30(2), str. 84.-90.

¹⁰⁹ Isto

ne bi smjeli isključiti postojeće medije s filmovima jer strujanje video podataka ne garantira dugoročni pristup filmovima. Kao što je sve češći slučaj uvođenja e-knjige u knjižnicama takva je situacija i s filmovima, odnosno ako knjižnice žele biti relevantne po pitanju izgradnje filmskih zbirki i privući nove korisnike, ali i one postojeće gledanju filmova iz tih zbirki, moraju proširiti različite načine pružanja pristupa filmovima, a ne samo standardne tehnologije poput DVD-a, CD-a ili Blu-Ray-a. Također u još jednom istraživanju na ovu temu: „To stream or not to stream?“¹¹⁰ iz 2016.godine potvrđuje se povećana korisnička potreba za pristupom filmovima putem strujanja video podataka. Međutim, navodi se jedan nedostatak, velik problem i dalje predstavlja što mnogi nezavisni filmovi ostaju nedostupni. S druge strane, autorice navode besplatni internetski servis pod nazivom „Can I Stream.it?“, putem kojega je omogućeno pretražiti je li određeni film dostupan putem tehnologije strujanja video podataka. Naposljetku, rezultati istraživanja pokazali su da je velik dio igranih filmova dostupan putem dva najveća dobavljača filmske građe (američkog „Films on Demand“ i australskog dobavljača „Kanopy“). Dostupni su putem strujanja podataka, posudbe ili kupnje.

---

¹¹⁰Sara E. Morris i Lea H. Currie (2016), "To stream or not to stream? ", New Library World, Vol. 117, izdanje 7/8, str. 485.-498.

Metodologija

Ovim se radom želi ukazati na to da je film važan medij te da bi knjižnice trebale posvetiti više pažnje filmskoj zbirici. Cilj je istraživanja istražiti filmski ukus i korisničke preferencije vezane za gledanje i posudbu filmske građe te utječe li knjižnica na izgradnju korisničkog filmskog ukusa.

Cilj: Cilj je ovoga istraživanja istražiti filmski ukus i korisničke preferencije vezane za gledanje i posudbu filmske građe te utječe li knjižnica na izgradnju korisničkog filmskog ukusa.

Svrha: Svrha je ovoga rada dobiti uvid u korisničke navike kada je u pitanju filmska građa i odrednice filmskoga ukusa.

Istraživačka pitanja:

1. Koje filmske naslove korisnici najviše gledaju?
2. Gledaju li korisnici pretežito nezavisnu produkciju ili samo popularne dominantne američke filmove?
3. Što se može napraviti po pitanju popularizacije nezavisnih umjetničkih filmova?

Mjerni instrument

Istraživanje se provelo metodom anketiranja. Anketa se sastoji od 38 čestica, od kojih su neke otvorenog tipa, višestrukog izbora, rangiranja opcija ili Likertovog tipa, što čini ukupno 84 upita ispitanicima. Radi lakšeg upravljanja i lakše dostupnosti ispitanika, anketiranje je provedeno online koristeći servis Survey Monkey. Anketa je podijeljena na pet stranica: na prvoj stranici nalaze se opći demografski podaci, kao i osnovne informacije o korisničkim navikama odlaska u knjižnicu i korištenja videoteke. Tu je i niz čestica Likertovog tipa koje ispituju stavove o filmskom ukusu.

Na drugoj stranici nalaze čestice koje ispituju gledateljske preferencije ispitanika: koji im je omiljeni filmski žanr, vremensko, zemljopisno i stilsko razdoblje filma.

Na trećoj stranici ispitanicima je ponuđen popis od 16 istaknutih režisera i očekuje se njihova procjena prema vlastitom ukusu.

Četvrta stranica ankete sadrži niz pitanja o aktivnostima vezanima uz film – praćenje događaja iza kulisa, te iskustva s filmotekom u narodnim knjižnicama.

Na posljednjoj stranici ispitanicima je ostavljena mogućnost da u česticu otvorenog tipa unesu komentare i sugestije na provedeno istraživanje. Kako je mali broj ispitanika odgovorio na ovu česticu, nemamo dovoljno podataka za smislenu analizu.

Kako bi sveli na najmanju moguću mjeru serijacijske efekte poput umora ili odustajanja ispitanika, druga, treća i četvrta stranica su prikazane po slučajnom redoslijedu svakome ispitaniku. Na taj način je odustajanje podjednako raspoređeno među te tri stranice. Prva i posljednja stranica iste su za sve ispitanike. Dodatno, tamo gdje je to bilo moguće, slučajno se rotirao i sadržaj čestica koje su imale više potpitanja.

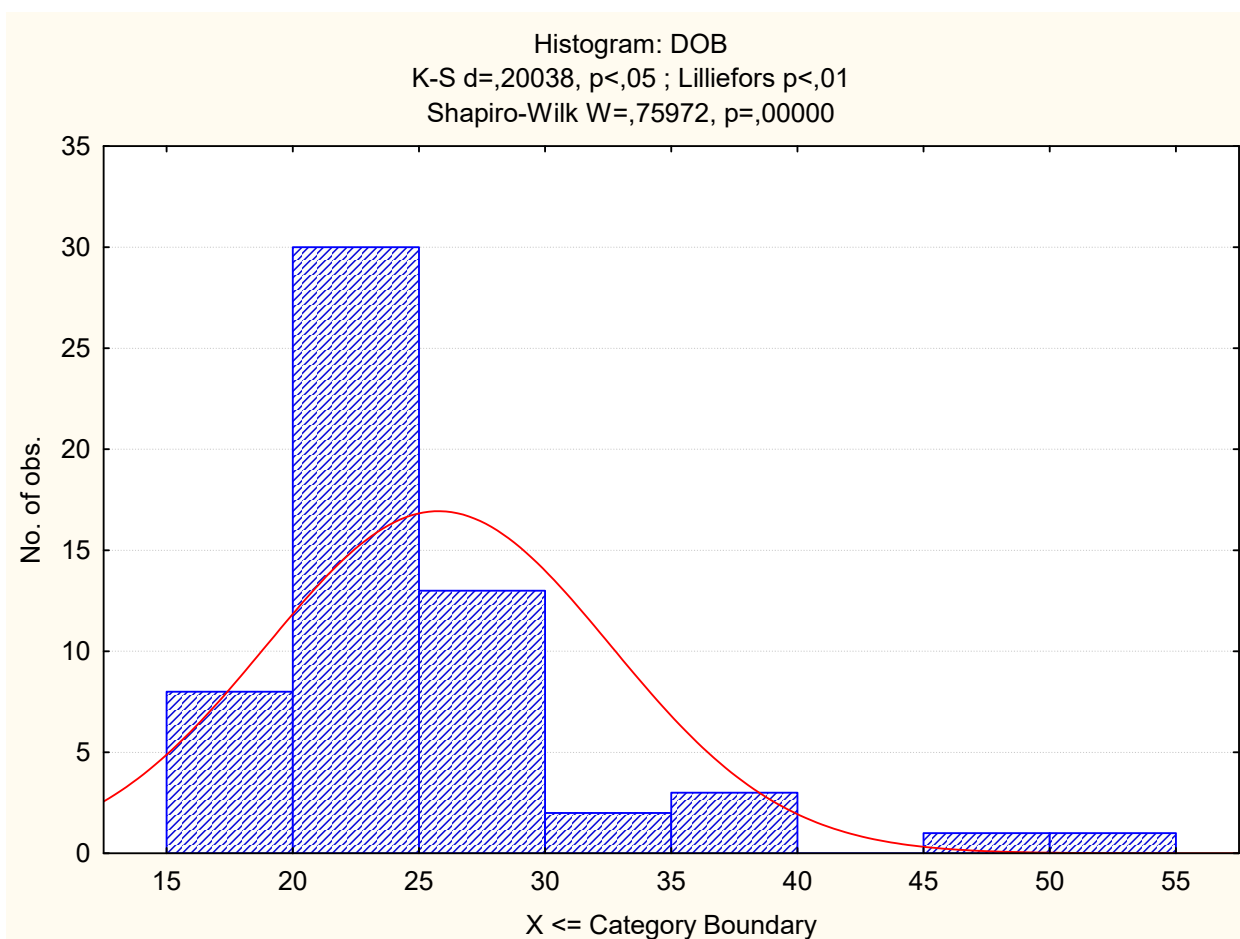
Potpuni mjerni instrument nalazi se u prilogu.

Rezultati i rasprava

Anketi je pristupilo 65 ispitanika, korisnika narodnih knjižnica u Puli i Zadru, od čega ih je 43 u potpunosti ispunilo anketu. Kako smo koristili rotaciju i stranica s pitanjima i redosljeda opcija u pitanjima, sveli smo na najmanju moguću mjeru utjecaj serijacijskih efekta. Za svaku pojedinu česticu naveden je i broj ispitanika koji su na istu odgovorili.

Na prvo pitanje, o rodu, dvije trećine su ispitanice (N=64). Kako po pitanju roda ispitanici nisu podjednako zastupljeni ($\chi^2=37,6$ df=2 p<,01) nemamo temelj provjeravati postoje li razlike u odgovorima prema rodu.

Dob ispitanika je u rasponu 19 do 54 godine, pri čemu je medijan 24 godine, a mod 23. Distribuciju možemo vidjeti na grafikonu.

Slika1: Distribucija dobi ispitanika (N=58).

Kako se ispitivanje odvijalo nakon izbijanja epidemije Covid-19 virusa, što je među ostalim sigurno promijenilo navike gledanja filmova – kina su bila jedno vrijeme zatvorena, naglasili smo ispitanicima da nas zanimaju njihove navike prije epidemije.

Upitani o učestalosti gledanja filmova, ispitanici (N=64) dominantno odgovaraju „više puta tjedno“ (44%), te „više puta mjesečno“ (22%). Samo 5% ih filmove gleda svaki dan. Najčešći odabiri mjesta na kojem gledaju filmove su PC i televizija; na zadnjem mjestu je *streaming*. Kako pokazuju statistike korištenja *streaming* servisa u posljednjih šest mjeseci, za očekivati je da su se navike ispitanika promijenile u istom razdoblju. Odlasci u kino su treći odabir, a ispitanici gledaju filmove na velikom ekranu tek nekoliko puta godišnje; odgovor je to dvije trećine ispitanika.

Zanimale su nas i navike odlaženja u Narodne knjižnice. Ispitanici (N=64). U ovom slučaju odgovori su ujednačeni ($\chi^2=1,5$ df=2 p>,5), iako najčešće biraju opciju posjete tek nekoliko puta na godinu. Što se odjela za multimediju tiče, impresivna većina (55%) govori kako uopće ne odlazi na taj odjel, dok je 28% ispitanika odgovorilo kako tamo odlazi tek par puta godišnje. Svi ostali odgovori (jednom ili više puta tjedno, ili više puta mjesečno) zajedno čine 17% odgovora. Kada i odu na odjel multimedije, najčešći razlog je posudba (prvi odabir za polovicu ispitanika), a slijede druženje i kvizovi. Ponudu naslova u odjelu multimedije ispitanici doživljavaju većinom u skladu s njihovim interesima (41%), dok njih 30% tvrdi kako knjižnica ne posjeduje naslove koji ih zanimaju. Očekivano, potpuno poklapanje interesa i ponude je najmanje prisutno, tek kod 5% ispitanika.

Sljedeći blok pitanja ticao se slike ispitanika o razvijenosti vlastitog filmskog ukusa. Deskriptivna statistika prikazana je u tablici.

	N	M	medijan	mod
Imam razvijen filmski ukus.	64	3,875000	4	5
Trebao bih pogledati još dosta filmova da bih mogao/mogla dobro procjenjivati filmove.	64	3,562500	3,5	5
Filmska kultura me ne zanima.	63	1,761905	1	1
Žao mi je što se u školi nije poklanjalo više pozornosti filmovima.	64	4,421875	5	5
Filmoteke u narodnim knjižnicama su važne za razvoj filmskog ukusa.	64	3,468750	3	3
Ne možete razviti filmski ukus ako niste pogledali klasike.	64	3,390625	3	3
Ukus, pa i filmski, se ne uči, s njime se rađa.	64	2,203125	2	1

Tablica 1: Deskriptivni parametri za niz tvrdnji samoprocjene filmskog ukusa.

Kako se može vidjeti iz odgovora, ispitanici su donekle oprezni u samoprocjeni imaju li razvijeni filmski ukus (ocjenjivanje je bilo na Likertovoj skali od pet stupnjeva, pri čemu je 1 označavalo potpuno neslaganje s tvrdnjom, a 5 potpuno slaganje; ovaj obrazac se koristio u

svim česticama Likertovog tipa). S tom česticom najviše su povezane one o potrebi povećanja gledalačkog iskustva ($r=-,46$), nepostojanju interesa za filmsku kulturu ($r=-,32$). Zadnje dvije čestice su također značajno povezane ($r=,30$). Zanimljivo, ispitanici koji više procjenjuju kako imaju razvijen filmski ukus, manje procjenjuju kako bi trebali gledati još filmova; oni su ujedno i ti koji filmove gledaju češće ($r=-,49$). Izgleda da procjenjuju kako su dostigli točku zasićenja što se tiče formiranja ukusa.

	N	Mode	Sum
žanrovske preferencije			
drama	48	1	137
krimi	48	1	154
akcija	48	4	170
komedija	48	2	177
ljubavni	48	5	210
dokumentarni	47	6	229
horror	48	7	260
zemljopisno podrijetlo			
američki	48	1	73
europski	48	2	123
hrvatski	47	5	208
ex YU	47	Multiple	217
južnoamerički	47	Multiple	241
australski	48	7	256
azijski	48	Multiple	262
afrički	48	8	327
vremenske preferencije			
1990-te	43	2	98
2000-te	43	1	123
1980-te	43	3	123
1970-te	43	4	163
1960-te	43	5	206
do 1960.	43	6	240

Tablica 2: Deskriptivni parametri za žanrovske, zemljopisne i vremenske preferencije filmova.

Žanrovski, ispitanici preferiraju (prema sumi rangova¹¹¹) drame i kriminalističke filmove. Slijede akcijski filmovi, komedije, te ljubavni filmovi. Na predzadnjem mjestu su dokumentarni filmovi, a najrjeđi odabir su filmovi strave i užasa (*horror*).

Prema zemljopisnom porijeklu filmova, ispitanici, očekivano, na prvo mjesto stavljaju američke (prvi odabir za četiri od pet ispitanika), europske (prvi odabir za 13% ispitanika, ali za 50% ispitanika drugi odabir), te hrvatske filmove (prvi odabir samo za 2% ispitanika). Slijede filmovi iz bivše zajedničke države, zatim južnoamerička, australska, azijska, te afrička kinematografija.

Prema vremenskom razdoblju, ispitanici preferiraju recentniju filmografiju, pri čemu su filmovi iz 1970-ih ili stariji najmanje birani kao omiljeni. Deskriptivni parametri za ove čestice navedeni su u Tablici 2.

Sljedeći blok pitanja tiče se preferencijalnog ocjenjivanja redatelja. Ispitanicima smo ponudili popis od 16 redatelja koje držimo značajnima u posljednjih 50 godina. Kako su prethodni odgovori ukazali da ispitanici uglavnom ne biraju filmove starije od 1970-ih, ovakva odluka se pokazala opravdanom. Deskriptivni parametri prikazani su u tablici.

	N	aritm.sred.	Sd	medijan	mod
Steven Spielberg	42	4,48	0,59	5	5
Martin Scorsese	41	4,37	0,77	5	5
Alfred Hitchcock	42	4,26	0,89	5	5
Quentin Tarantino	44	4,18	0,97	4	5
Christopher Nolan	41	4,17	0,97	4	5
Tim Burton	39	4,15	0,99	4	5
Stanley Kubrick	41	4,15	0,91	4	5
Clint Eastwood	42	4,14	1,00	4	5
Roman Polanski	40	3,80	1,14	4	Multiple
Federico Fellini	37	3,78	0,98	4	3
David Lynch	39	3,64	1,22	4	4
Orson Welles	37	3,62	1,01	4	4
Akira Kurosawa	37	3,57	1,28	4	4
Pedro	36	3,47	1,03	4	4

¹¹¹ Ovdje bi bilo dobro navesti jednu metodološku napomenu. Kako su ponuđeni odgovori o zemljopisnoj odrednici, tako i vremenskoj i žanrovskoj ispitanicima bili ponuđeni svakome po slučajnom redosljedu, optimalni parametar za poredak preferencija bio je suma rangova. Koristimo li mod kao kriterij poretka, nalazimo se u situaciji ili da postoji više opcija s istim modom (npr. drama i kriminalistički film kao prvi izbor) ili postoji multimodalna distribucija. Ovo posljednje je indikacija da se ispitanici ne mogu jasno razlikovati po ponuđenom kriteriju.

	N	aritm.sred.	Sd	medijan	mod
Almodovar					
Woody Allen	41	3,41	1,24	4	4
Gaspar Noe	36	2,94	1,09	3	3

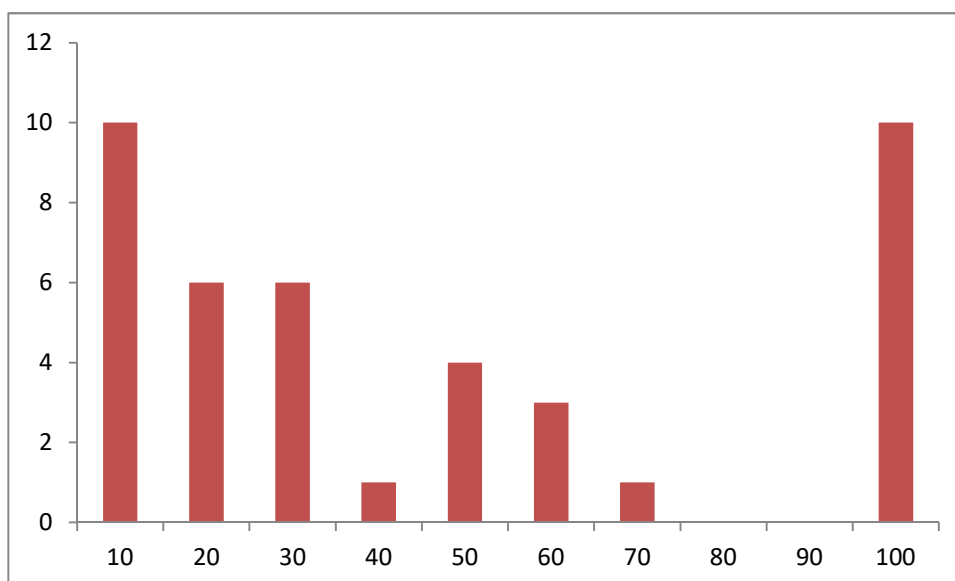
Tablica 3: Deskriptivni parametri za preferencijalnost režisera.

Kako možemo vidjeti na tablici 3, ocjene su zbijene u rasponu (izuzmemo li posljednji odgovor) od jedne cijele ocjene: od 3,41 do 4,48, a prva polovica popisa ima isti mod: 5, najveću moguću ocjenu.

Zanimljivo je kada pogledamo ove ocjene u svjetlu odgovora na prethodne čestice o filmskom ukusu. Samo je čestica o potrebi gledanja klasika za razvoj ukusa visoko je povezana s ocjenjivanjem troje redatelja: Hitchcocka ($r=,37$ $df=33$), Polanskog ($r=,37$) i Fellinija ($r=,39$). Iako postoje rasprave je li više smisleno govoriti o kanonu, čini se kako, barem kad su neki redatelji u pitanju, kod ispitanika postoji sklonost povezivanja njihovih imena s formiranjem filmskog ukusa.

Više od polovice ispitanika javlja kako dodjele Oscara prati ponekad; njih 16% prati ih svake godine, dok ih gotovo trećina (29%) uopće ne prati. Kada trebaju odabrati filmove, ispitanici se najviše oslanjaju (prema sumi rangova) na glumačku postavu, ocjene na filmskim stranicama poput IMDB, zanimljivu reklamu, zvučno redateljsko ime. Najrjeđi odabiri su preporuke prijatelja i nagrade koje je film osvojio.

Željeli smo još provjeriti koliko je velika kućna filmoteka ispitanika. Nismo ulazili u pitanje legalnosti kopija filmova, samo nas je zanimalo njihov broj. Ispitanici su mogli odabrati broj u rasponu od nule do 100. Posjedovanje stotinu ili više filmova u datom trenutku u kućnoj filmoteci držali smo indikatorom filmofilije. Od 65 ispitanika, samo je četvero odabralo opciju (ili je propustilo odgovoriti na pitanje) kako ne posjeduju niti jedan film. Ostali odgovori formiraju U-distribuciju, gdje najviše odgovora daju ispitanici u rasponu do 20 filmova i oni s 80 i više. Kako možemo vidjeti na slici, čini se da imamo dvije skupine ispitanika, one koji procjenjuju da imaju filmoteku do 60 filmova i one koji ih imaju barem 80. Distribuciju možete vidjeti na slici.

Slika 2: Distribucija veličine kućne filmoteke (N=41).

Posljednji blok pitanja tiče se interakcija s knjižničarima i filmskom zbirkom. Deskriptivni parametri za te čestice prikazani su u tablici.

	N	M	Std.Dev.	medijan	mod
Knjižničar mi predlaže filmove.	48	2,10	1,45	1	1
Glazba iz filma mi je važan dio uživanja u filmu.	48	4,44	0,90	5	5
Ne bih pogledao film ako u njemu glumi netko koga ne volim.	48	1,94	1,02	2	1
Važno mi je tko je režirao film.	48	3,25	1,38	3	3
Sudjelujem na filmskim kvizovima u knjižnici.	48	1,69	1,24	1	1
Sudjelujem na filmskim kvizovima, gdje god da su.	48	2,38	1,55	2	1
Sudjelujem na projekcijama filmova u knjižnici.	48	1,73	1,23	1	1
Posudio bih kvalitetan film iako nije u skladu s mojim ukusom.	48	4,21	1,13	5	5
Ako bih dobio preporuku knjižničara, posudio bih film na jeziku koji ne razumijem.	48	3,71	1,53	4	5
Ako bih dobio preporuku knjižničara, pogledao bi film koji inače sam ne bi odabrao.	48	4,23	1,17	5	5
Knjižnica pridonosi izgradnji kvalitetnog filmskog ukusa.	48	3,56	1,30	4	Multiple
Važno je da knjižnica ima filmoteku kako bi imali priliku upoznati se s kvalitetnim filmovima.	48	4,02	1,36	5	5
Važno mi je da filmoteka u knjižnici ima hit-naslove.	48	3,17	1,39	3	3

Tablica 4: Deskriptivni parametri za niz tvrdnji o filmskoj zbirci.

Iz ovih podataka vidimo kako postoji slaba interakcija korisnika s knjižničarima koji rade s multimedijalnim i filmskim materijalom. Ovo ne čudi s obzirom na prethodne odgovore o učestalosti odlazaka u knjižnicu i korištenja multimedijalnog odjela. Donekle je za utjehu što postoji otvorenost prema, iako hipotetskim, situacijama kada bi dobili preporuku knjižničara što pogledati. Zanimljivo, korisnici najviše konsenzusa pokazuju s tvrdnjom o važnosti glazbe u doživljaju gledanja filma.

Kada ove odgovore postavimo u odnos sa samoizvještavanjem o razvijenosti filmskog ukusa, vidimo da ispitanici koji tvrde kako su ga razvili češće potvrdno odgovaraju i da im je glazba važan dio filmskog iskustva ($r=,46$ $df=45$), te kako bi bili spremni posuditi film iako nije u skladu s njihovim ukusom ($r=,41$) što sugerira izvjesnu otvorenost prema novom iskustvu.

Oni ispitanici koji se slažu kako su filmoteke u narodnim knjižnicama važne za razvoj filmskog ukusa slažu se i s tvrdnjama kako primaju preporuke knjižničara, sudjeluju na projekcijama filmova i kvizovima u knjižnici, te prepoznaju važnost filmoteke u knjižnici za razvoj filmskog ukusa.

Zaključak

Kao zaključak, možemo utvrditi sljedeće. Rezultati istraživanja potvrdili su da su ispitanici uglavnom usmjereni na gledanje novijih i američkih naslova. Rezultati ukazuju na neraznolikost kada se govori o državi porijekla filmova, a samim time i na potrebu za populariziranjem kinematografije iz drugih zemalja, a ne samo na dominantno američku. Dijelev uvjerenje o postojanju i formiranju filmskog ukusa. Ispitanici su se najčešće za najdraži žanr odlučili za dramu i kriminalističke filmove. Najveći broj ispitanika gleda filmove nekoliko puta tjedno, a gledaju ih uglavnom na vlastitom računalu. Ono što se ističe kao iznimno pozitivno je da su ispitanici otvoreni su za učenje i preporuke i vide pozitivnu ulogu knjižnice i knjižničara u upoznavanju s kvalitetnim filmskim naslovima. Za film je potreban odgoj i edukacija kao i za bilo koje drugo područje umjetnosti. Knjižnica kao institucija koja osigurava i potiče široki raspon različitih pogleda te promiče toleranciju između različitih kultura i pogleda na svijet, ima mogućnost organiziranja raznih događanja i programa kojima će uključiti ljude različitih interesa i dobnih skupina. Konačno, takvi događaji imaju zabavnu, obrazovnu i emocionalnu ulogu za svakog korisnika.

Prilog: Anketni upitnik

Rod

- žensko
- muško
- LGBTQ
- ne želim odgovoriti

Vaša dob: _____

Koliko često gledate filmove?

- svaki dan
- više puta tjedno
- jednom tjedno
- više puta mjesečno
- jednom mjesečno

Gdje ste najčešće gledali filmove prije epidemije? (stavite na vrh najčešću opciju)

- ↕ u kinu
- ↕ na TV-u
- ↕ na računalu
- ↕ u knjižnici
- ↕ putem streama

Koliko često ste pojećivali kino prije epidemije?

- dva puta ili više mjesečno
- jednom mjesečno
- nekoliko puta godišnje
- ne odlazim u kino, ne zanima me
- grad u kojem živim nema kino

Koliko često ste odlazili u knjižnicu prije epidemije?

- jednom ili više puta tjedno
- nekoliko puta mjesečno
- nekoliko puta godišnje

Koliko često posjećujete odjel multimedije u knjižnici?

- više puta tjedno
- jednom tjedno
- više puta mjesečno
- par puta godišnje
- ne posjećujem odjel multimedije

Koji su najčešći razlozi dolaska na odjel multimedije? (najvažniji razlog stavite na vrh)

- posudba
- druženje
- kvizovi

Posjeduje li knjižnica naslove koji vas zanimaju?

- u potpunosti
- većinom
- manjim dijelom
- ne

U kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama?

	u potpunosti se ne slažem	donekle se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	donekle se slažem	u potpunosti se slažem
Imam razvijen filmski ukus.	☐	☐	☐	☐	☐
Trebao bih pogledati još filmova da bih mogao/mogla dobro procjenjivati filmove.	☐	☐	☐	☐	☐
Filmska kultura me ne zanima.	☐	☐	☐	☐	☐
Žao mi je što se u školi nije poklanjalo više pozornosti filmovima.	☐	☐	☐	☐	☐
Filmoteke u narodnim knjižnicama su važne za razvoj filmskog ukusa.	☐	☐	☐	☐	☐
Ne možete razviti filmski ukus ako niste pogledali klasike.	☐	☐	☐	☐	☐
Ukus, pa i filmski, se ne uči, s njime se rađa.	☐	☐	☐	☐	☐

Molimo rangirajte žanrove koje najčešće gledate/posuđujete (najdraži stavite na vrh)

- ↕ drama
- ↕ akcija
- ↕ komedija
- ↕ horror
- ↕ krimi
- ↕ ljubavni
- ↕ dokumentarni

Pratite li hrvatske filmove?

- ne pratim
- ponekad
- u potpunosti

Čiju kinematografiju najviše pratite? (stavite omiljeni izbor na vrh)

- ↕ europski
- ↕ američki
- ↕ hrvatski
- ↕ azijski
- ↕ ex YU
- ↕ južnoamerički
- ↕ australski
- ↕ afrički

Koje filmsko razdoblje vam je najdraže? (stavite najdraže na vrh)

- ↕ 2000-te
- ↕ 1990-te
- ↕ 1980-te
- ↕ 1970-te
- ↕ 1960-te
- ↕ do 1960.
- ↕ stari, crno-bijeli filmovi

Molim, navedite pet najdražih filmova: _____

Ocijenite redatelje prema vlastitom ukusu:

Steven Spielberg	☆ ☆ ☆ ☆☆
Martin Scorsese	☆ ☆ ☆ ☆☆
Alfred Hitchcock	☆ ☆ ☆ ☆☆
Quentin Tarantino	☆ ☆ ☆ ☆☆
Stanley Kubrick	☆ ☆ ☆ ☆☆
Orson Welles	☆ ☆ ☆ ☆☆
Akira Kurosawa	☆ ☆ ☆ ☆☆
Woody Allen	☆ ☆ ☆ ☆☆
Clint Eastwood	☆ ☆ ☆ ☆☆
Christopher Nolan	☆ ☆ ☆ ☆☆
David Lynch	☆ ☆ ☆ ☆☆
Tim Burton	☆ ☆ ☆ ☆☆
Roman Polanski	☆ ☆ ☆ ☆☆
Federico Fellini	☆ ☆ ☆ ☆☆
Pedro Almodovar	☆ ☆ ☆ ☆☆
Gaspar Noe	☆ ☆ ☆ ☆☆

Koga smo trebali još spomenuti? _____

Koliko često pratite dodjelu Oscara?

- svake godine
- ponekad
- nikada

Koliko su vam sljedeći faktori važni pri odabiru filmova? (najvažniji stavite na vrh)

- ↕ preporuke prijatelja
- ↕ zanimljiv trailer / reklama
- ↕ glumačka postava
- ↕ ocjene na filmskim stranicama (npr. IMDB)
- ↕ redatelj
- ↕ nagrade koje je film osvojio

Koliko filmova ukupno posjedujete (DVD, VHS, na računalu)? _____

Za sljedeća pitanja o iskustvu gledanja filmova odgovorite u kojoj se mjeri odnose na vas.

	nimalo se ne odnosi na mene	uglavnom se ne odnosi na mene	niti se odnosi, niti ne odnosi na mene	uglavnom se odnosi na mene	u potpunosti se odnosi na mene
Knjižničar mi predlaže filmove.	☐	☐	☐	☐	☐
Glazba iz filma mi je važan dio uživanja u filmu.	☐	☐	☐	☐	☐
Ne bih pogledao film ako u njemu glumi netko koga ne volim.	☐	☐	☐	☐	☐
Važno mi je tko je režirao film.	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem na filmskim kvizovima u knjižnici.	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem na filmskim kvizovima, gdje god da su.	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem na projekcijama filmova u knjižnici.	☐	☐	☐	☐	☐
Posudio bih kvalitetan film iako nije u skladu s mojim ukusom.	☐	☐	☐	☐	☐
Ako bih dobio preporuku knjižničara, posudio bih film na jeziku koji ne razumijem.	☐	☐	☐	☐	☐
Ako bih dobio preporuku knjižničara, pogledao bih film koji inače sam ne bih odabrao.	☐	☐	☐	☐	☐
Knjižnica pridonosi izgradnji kvalitetnog filmskog ukusa.	☐	☐	☐	☐	☐
Važno je da knjižnica ima filmoteku kako bi imali priliku upoznati se s kvalitetnim filmovima.	☐	☐	☐	☐	☐
Važno mi je da filmoteka u knjižnici ima hit-naslove.	☐	☐	☐	☐	☐

Hvala što ste sudjelovali u istraživanju. Ako imate komentare na anketu, možete ih ostaviti u okviru.

Taste in film and library users' preferences

Summary

Film has artistic, social, cultural and educational significance, in addition it has a didactic function because it teaches us certain values that are unique to each culture. On the other hand, the narrative form of the film deepens the viewer's imagination, which encourages and develops creativity and the ability to perceive and reason. This paper aims to point out that film is an important medium and that libraries should pay more attention to the film collection. The aim of this research is to investigate film taste and user preferences related to viewing and borrowing film material and whether the library influences the construction of user film taste. The purpose of this paper is to gain insight into user habits when it comes to film material and determinants of film taste. The research was conducted by survey. The sample consists of users of the multimedia department in the Zadar City Library and students of the universities of Zadar and Pula. The results of this research can be used for further planning of improving the business of the library, it is important to gain insight into user needs and how to contribute to the quality of film taste, to see what can be done in terms of purchasing rare but quality film titles.

Keywords: film, cinematography, film audience, interests in film, taste in film, film collection

Literatura

1. British Film Institute. *About BFI*. URL: <https://www.bfi.org.uk/about-bfi>
2. British Film Institute. *Greatest films all time*. URL: <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/sight-sound-magazine/polls-surveys/greatest-films-all-time/introduction>
3. British Film Institute. URL: <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/news-bfi/lists>
4. Cej, Višnja.; Grašić-Kvesić, Tea.; Silić, Tomislav. »Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja.« *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 2013.
5. Collins, Amanda K. *Collection development, digitization and the canon debate*. 2000. URL: <https://sites.google.com/site/mandacoll/collectiondevelopmentandthecanon>
6. Commonsense Media. URL: <https://www.commonsemmedia.org/about-us/our-mission>
7. Črnja, Zvane. *Filmska umjetnost: priručnik za filmski odgoj*. Zagreb: Školska knjiga, 1962.
8. Hajsig, Danka ; Semenski, Vikica. *Kataložna obrada videograđe u knjižnicama grada Zagreba*. Stručni rad, Sisak: Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014.
9. Dowd, James J. »Waiting for Louis Prima: On the Possibility of a Sociology of Film.« *ResearchGate*. Listopad 1990. URL: <https://www.jstor.org/stable/1319040>
10. Duić, Mirko. »Dostupnost i raznovrsnost kanonskih igranih filmova u narodnim knjižnicama najvećih Hrvatskih gradova.« *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 2016.
11. Duić, Mirko. »Izgradnja raznolikih filmskih zbirki u narodnim knjižnicama.« *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 2017.
12. Duić, Mirko ; Dragija Ivanović, Martina. »Film u knjižnici: stručne kompetencije knjižničara za rad s filmskim zbirkama.« *Informatica museologica*, 2016.
13. Faulstich, Werner. *Einführung in die Medienwissenschaft*. München: Wilhelm Fink Verlag, 2002.

14. *Film Festival Days*. URL: <https://www.filmfestivalsdays.com/>
15. Film. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža*. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=19597>
16. Gavrić, Tomislav. *Moć imaginacije: eseji o filmskom žanru*. Beograd: RAD - Beograd, 1989.
17. Hrvatski Audiovizualni Centar. URL: <https://www.havc.hr/eng/croatian-film/film-festivals-in-croatia>
18. IFLA. *Archive.ifla.org. (2019)*. URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04->
19. IFLA. *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
20. IFLA. *Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.
21. IMDb. *pressroom/about*. URL: <http://www.imdb.com/pressroom/about/>
22. IMDb. *Updates/guide*. URL: <https://contribute.imdb.com/updates/guide/#plot>
23. *Internet Movie Database (IMDb)*. URL: https://www.imdb.com/?ref_=nv_home
24. Irons, Kati. *Intoduction*. Chicago: ALA Editions: Film programming for publiclibraries, 2014.
25. Kino Valli: *Što je film?* URL: <https://www.kinovalli.net/sto-je-film>
26. Kukuljica, Mato. »Zaštita i restauracija filmskog gradiva.« *Arhivski vjesnik*, 2006.
27. McLuhan, Marshall. *Razumijevanje medija*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008.
28. Mikić, Krešimir. *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa, 2001.
29. Morris, Sara E.; Lea H. Currie. »To stream or not to stream?« *New Library World*, 2016.

30. Norio Masuchika, Glenn. »“Yellowface” in movies: a survey of American academic collections.« *Collection Building*, 2013.
31. Parent Previews. URL: <https://parentpreviews.com/>.
32. Pavičić, Jurica. *Tko će nam sada reći što moramo gledati?* URL: <https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-televizija/esej-jurice-pavicica-tko-ce-nam-sada-reci-sto-moramo-gledati-9921028>
33. Popović, Duško. »Završio 14. Svjetski summit medija za mlade - sljedeće izdanje u Hrvatskoj.« 2019. URL: http://www.hfs.hr/novosti_detail.aspx?sif=5234#.XVbGolIzbc
34. Proctor, Julia. »Testing assumptions: Is streaming video really preferable to DVDs?« *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 2018.
35. *Rotten Tomatoes*. URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Rotten_Tomatoes
36. *Rotten Tomatoes; about*. URL: <https://www.rottentomatoes.com/about>
37. Rubeša, Dragan. *Govor tijela : zapisi o neholivudskom filmu*. Zagreb: AGM [etc.], 2006.
38. Senior Movie. URL: <http://seniormovie.pl/en/start/> Šuran, Fulvio. »Glazba i mediji s posebnim osvrtom na film.« *In medias res : časopis filozofije medija*, 2013.
39. Tadić, Katica. *Rad u knjižnici: Priručnik za knjižničare*. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog4a.htm>
40. The American Film Institute. URL: <https://www.afi.com/100years/movies10.aspx>
41. Tomić, Živorad. *Užitak gledanja : zapisi o svjetskom filmu*. Zagreb: Hrvatsko društvo filmskih kritičara, 2007.
42. Trstenjak, Antun. »Filmski utjecaji i nefilmski imperativi.« *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 1973.
43. Turković, Hrvoje. *Film: zabava, žanr, stil*. Zagreb: Hrvatski filmski savez, 2005.
44. Turković, Hrvoje. *Narav televizije : ogledi*. Zagreb: Meandarmedia : Meandar, 2008.

45. Urban Dictionary: *Yellowface*. URL:
<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Yellowface>
46. Variety. URL: <https://variety.com/> Variety. *about us*. URL: Dostupno na:
<https://variety.com/variety-about-us/>
47. Variety. *Wikipedia*. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Variety>
48. Vojković, Saša. *Filmski medij kao (trans)kulturalni spektakl: Hollywood, Europa, Azija*. Zagreb: Hrvatski filmski savez, 2008.
49. What is Video Streaming? - *Definition from Techopedia*. URL:
<https://www.techopedia.com/definition/9927/video-streaming>
50. YALSA - *Young Adult Library Services Association*. .URL:
<http://www.ala.org/yalsa/fabfilms>